

Isyyden tarinat ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavien
isien kertomana

Joanna Jones

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Sosiaalitieteiden laitos

Sosiaalityö

Toukokuu 2019

TURUN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Sosiaalitieteiden laitos

JONES, JOANNA: Isyyden tarinat vankilassa olevien isien kertomana

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Toukokuu 2019

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan vankilassa olevien isien näkemyksiä isä-lapsi -suhteesta. Tarkoitus on selvittää mitä merkityksiä isyys saa ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavien isien kertomuksissa.

Tutkielmassa tarkastellaan marginaalissa elävien ainutlaatuista, kokemukseen pohjautuvaa tietoa ilmiöstä joka heitä koskettaa.

Tutkielma on narratiivinen laadullinen tutkimus. Aineistona on kahdeksan vankilassa olevan isän haastattelut jotka on kerätty sekä suljetuista että avovankiloista soveltaen teemahaastattelua. Aineiston analyysissä on hyödynnetty piirteitä sekä kertomusten että kerronnallisuuden tutkimuksesta.

Aineistosta paikannettiin kolme päänarratiivia, jotka olivat korjautuneen isyyden tarina, rikkonaisen isyyden tarina sekä paikallaan pysyvä isyyden tarina. Kaikki haastattelut asettuivat näiden päänarratiivien alle.

Vankilassa olevien isien tarinoissa yhdistyy isää laajemmin koskevat asiat yhteiskunnassa sekä vankeuden luomat erityispiirteet. Isät kertovat esimerkiksi avioeroista, lapsettomuudesta ja päihdeongelmista. Samalla heidän tarinoissaan näkyy erilaisten isä-lapsi -suhdetta rikkovien asioiden ja vanhemmuuden yhteensovittaminen. Isyyttä todennetaan vankilan kontekstista joka luo raamit esimerkiksi yhteydenpidolle ja tapaamisille.

Asiasanat: isyys, vankeus, marginaaliryhmät, vanhemmuus

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Teoriataustaa	2
2.1. <i>Vankila laitoksena ja isänä olemisen ympäristönä</i>	2
2.2. <i>Isyys</i>	6
2.3. <i>Marginaalisuus</i>	8
3. Eettiset kysymykset	11
3.1. <i>Vapaaehtoisuus ja anonymiteetti</i>	11
3.2. <i>Tutkimuksen tekoa vankilassa</i>	12
3.3. <i>Haavoittuvat ihmisryhmät ja sensitiiviset tutkimusaiheet</i>	15
4. Tutkimuksen toteutus	17
4.1. <i>Tutkimustehtävä</i>	17
4.1. <i>Kohti tutkimusaineistoa</i>	17
4.2. <i>Aineisto</i>	19
4.3. <i>Narratiivisuus analyysimenetelmänä</i>	21
5. Juonianalyysi isien kertomuksissa	24
5.1. <i>Kolme tarinaa isyydestä</i>	24
5.2. <i>Korjautuneen isyyden tarina</i>	24
5.3. <i>Rikkonaisen isyyden tarina</i>	28
5.4. <i>Paikallaan pysyvän isyyden tarina</i>	34
6. Narratiivien sisällöt teemoittelun avulla	37
6.1. <i>Desistanssi</i>	37
6.2. <i>Vankeusrangaistuksen vaikutus lapsiin</i>	40
6.3. <i>Portinvartijuus</i>	42
6.4. <i>Hyvä isä</i>	44
6.5. <i>Lapsen suojeleminen vankilamaailmalta</i>	46
7. Yhteenveto ja pohdinta	48
8. Lähteet	52
9. Liitteet	58
Liite 1. <i>Tutkimuslupahakemus Rikosseuraamuslaitokselle</i>	58
Liite 2. <i>Haastattelukutsu</i>	60
Liite 3. <i>Teemahaastattelurunko</i>	61
Liite 4. <i>Suostumuslomake</i>	63

1. Johdanto

Tässä pro gradu-tutkielmassa tarkastelen ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavien isien antamia merkityksiä isyydelle. Tavoitteeni on tuoda esille vankilassa olevien isien omia kokemuksia siitä, miten vankeus vaikuttaa isä-lapsi -suhteeseen ja mitä eri merkityksiä isyys saa juuri heidän kertomuksissaan. Rikoksesta voidaan tuomita erilaisiin rangaistuksiin, joista lievimpänä on sakko. Ehdoton vankeusrangaistus on rikosseuraamuksista yksilön elämää eniten rajoittava rangaistus. Vankilaympäristö erilaisine rajoituksineen tai sääntöineen voi merkittävästi vaikuttaa juuri lapsen ja vanhemman väliseen yhteydenpitoon. Kiinnostukseni aiheeseen on herännyt ensisijaisesti oman työni kautta. Olen törmännyt tilanteisiin, joissa lapsen toinen vanhempi on tai on ollut vankilassa. Näissä tilanteissa vankilassa ollut vanhempi (kaikissa tapauksissa lapsen isä) on tuntunut etäiseltä lapsen elämässä. Jos vanhempi taas on jo vapautunut vankilasta, hän ei välttämättä ole nähnyt lastaan koko vankeuden aikana tai vierailut ovat jostain syystä katkenneet.

Isyyttä vankilassa on Suomessa tutkittu vielä varsin vähän ja olemassaoleva tutkimus on lähinnä opinnäytetyötasolla (Ellilä 2012). Äitiyttä vankilassa taas on tutkittu jo laajemmin (esim. Pösö 1986, Granfelt 2007, Enroos 2008, Enroos 2015, Salovaara 2019.) Mykkänen ja Eerola (2017) kertovat alustavia tuloksia tekeillä olevasta tutkimuksestaan, jonka tarkoitus on selvittää mitä isyys merkitsee vankilassa oleville miehille ja miten se näkyy tulevaisuutta ja vapautumista koskevissa pohdinnoissa. Tutkimusta varten haastatellut miehet puhuivat lapsitapaamisten tärkeydestä. Tapaamisiin vaikutti olennaisesti se, suorittivatko isät tuomiotaan suljetussa vai avolaitoksessa. Joissain tapauksissa tapaamiset suljetuissa laitoksissa, hyvin valvotuissa olosuhteissa, olivat niin

kivuliaita, että isät kieltäytyivät niistä. Avovankiloissa arkea taas pyrittiin järjestämään siviilissä olevan perheen aikataulujen mukaan. Isät puhuivat myös isyyteen kohdistuvista odotuksista ja kertoivat pettymyksestä siihen, etteivät ole pystyneet vastaamaan näihin odotuksiin. Isät suhtautuivat tulevaisuuteen toiveikkaasti ja lapset toimivat isona motivaationa rikollisuudesta irti pysymisessä ja vankilakierteen katkaisemisessa. (Mykkänen & Eerola 2017.) Isyys vankilassa herättää siis monenlaisia tunteita, ja tarkoitukseni tässä tutkielmassa on pyrkiä tavoittamaan ne juuri isien omasta näkökulmasta.

Tutkielmani sijoittuu marginalisaatiotutkimuksen alaan. Se on laadullinen tutkimus, jossa hyödynnän narratiivista tutkimusotetta. Olen kerännyt tutkielman aineiston haastattelemalla vankilassa olevia isiä, haastattelut toteutin suljetuissa ja avovankiloissa. Aineisto koostuu kahdeksasta haastattelusta, jotka on toteutettu teemahaastattelulla (ks. luku 4.3). Tutkielma etenee siten, että ensin esittelen tutkimuksen teoriataustaa. Sen jälkeen käyn läpi eettisiä kysymyksiä ja miten olen ratkaissut ne. Eettisen pohdinnan jälkeen esittelen tutkimuksen metodologiaa. Lopuksi esittelen tutkimustulokset, sekä yhteenvedon ja pohdinnan.

2. Teoriataustaa

Tässä luvussa esittelen tutkielmani kannalta tärkeitä tutkimuksia ja käsitteitä, joiden pohjalta rakennan tutkielmani teoriaperustan. Ensin kerron vankilasta laitoksena. Sen jälkeen esittelen tutkielmani kannalta tärkeimmät käsitteet jotka ovat isyys ja marginaalisuus.

2.1. Vankila laitoksena ja isänä olemisen ympäristönä

Kaikki haastattelemi isät suorittivat haastatteluhetkellä ehdotonta vankeusrangaistusta, jota säätelee vankeuslaki (2005/767). Ehdoton vankeusrangaistus voi olla joko

määräaikainen, joka on vähintään neljätoista päivää tai enintään 12 vuotta, tai elinkautinen, jolle voidaan Suomessa tuomita vain murhasta sekä joistain muista vakavista ja harvinaisista rikoksista. Elinkautiselta voi vapautua kahdentoista vuoden vankilassaolon jälkeen, ja ehdonalaiselle voi päästä kymmenen vuoden jälkeen, jos rikos on tehty alle 21 vuotiaana. Elinkautiselta voi vapautua myös presidentin armahduksella. (Tyni 2015, 9-10.)

Vankilat, joissa isät suorittivat vankeusrangaistuksiaan, olivat joko suljettuja tai avolaitoksia. Se, onko vankila avolaitos vai suljettu, vaikuttaa olennaisesti esimerkiksi yhteydenpitoon vankilan ulkopuolelle. Vaikka suljetuissa laitoksissa on yleiset puhelimet ja ne ovat vankien käytössä, soittaminen on vaikeampaa kuin avolaitoksessa. Haastatteluihin osallistuneet isät kertoivat suljetuissa laitoksissa olevan puhelimia rajoitetusti ja niitä käyttääkseen vangin on ilmoitettava kenelle soittaa. Lisäksi suljetussa vankilassa sellin ovet ovat auki vain tiettyinä aikoina mikä tarkoittaa myös sitä, että soittaminen tapahtuu näinä aikoina. Lapset saattoivat olla esimerkiksi koulussa vielä silloin, kun isä yritti soittaa. Jotkut isät kertoivatkin juuri tästä syystä soittavansa vain esimerkiksi viikonloppuisin. Salovaara (2019) havaitsi, että suljetussa vankilassa vangin mahdollisuus omatoimiseen liikkumiseen on olematonta juuri sellien ovien aukioloaikojen vuoksi. Liikkuminen vaatii vartijan saattajaksi ja avaamaan ovia. Avolaitoksissa taas vangeilla on käytössään omat puhelimet ja sieltä käsin voidaan käydä töissä ja opiskelemassa. (Salovaara 2019, 170.) Avolaitoksiin sijoitettujen vankien katsotaan sopeutuvan suljettua laitosta vapaampiin oloihin. (Rikosseuraamuslaitos, 2013.) Vangin sijoittamista suljetumpaan vankilaan tulee välttää, jollei vankilan järjestys, turvallisuus ja säilytysvarmuus sitä edellytä. Avolaitokseen saavutaan yleisimmin suljetusta laitoksesta, ja siellä olo edellyttää päihdeettömyyttä, avolaitoksen ehtojen ja järjestysten noudattamista sekä avolaitoksessa järjestettävään toimintaan soveltumista. Vankitoiminnolla tarkoitetaan vankityötä, vankien koulutusta, toiminta- ja päihdeohjelmia sekä muuta sosiaalista kuntoutusta. (Tyni 2015, 10-14.) Isien haastatteluissa kävi ilmi, että se, sijoitetaanko vanki avolaitokseen vai suljettuun, riippuu myös muista asioista. Läheskään kaikki suljetussa laitoksessa olevat eivät ole vaarallisiksi luokiteltuja tai rikollisjärjestöön kuuluvia, joukossa voi olla esimerkiksi psyykkisesti

sairaita päihteidenkäyttäjiä. (Granfelt 2016, 3.) Esimerkiksi sillä saattaa olla merkitystä, mihin rikokseen vanki on syylistynyt. Seksuaalirikolliset ovat vankilahierarkiassa vaikeassa asemassa ja joutuvat vankiloissa pelkäämään oman turvallisuutensa puolesta, sekä kohtaamaan vihamielisyyttä ja syrjintää. (Berg 2018, 830-838.) On mahdollista, että vanki sijoitetaan suljetumpaan laitokseen oman turvallisuutensa vuoksi eikä välttämättä pääse vapaampaan laitokseen koko tuomionsa aikana, vaikka hänellä olisi siihen edellytyksiä.

Isät kertoivat erilaisesta perhesuhteita ylläpitävästä toiminnasta, johon olivat osallistuneet vankilassa ollessaan. Joissain vankiloissa järjestettiin lukuhetkiä yhteistyössä kirjaston kanssa, jossa vanki sai videon välityksellä lukea lastenkirjaa lapsilleen. Toisissa taas oli järjestetty isä-lapsi -päiviä, jolloin lapset pääsivät pidemmäksi ajaksi vierailemaan vankilaan ja vankilassa oli järjestetty lapsille toimintaa. Joillekin isille oli myös myönnetty poistumislupia lapsen jouduttua sairaalaan tai lapsen syntymän jälkeen. Rikosseuraamuslaitoksen lapsi- ja perhetyön linjauksissa (2019) kerrotaan vankiloissa tehtävästä perhetyöstä. Perhetyön määrittely ei ole helppoa alueellisten ja yksikkökohtaisten erojen vuoksi. Sen voidaan kuitenkin katsoa olevan osa kaikkien työntekijöiden työnkuvaa pitäen sisällään eri menetelmiä ja toimintamuotoja. Lapsi- ja perhetyön tavoitteena vankilassa on vähentää rikosseuraamuksesta aiheutuvia haittavaikutuksia ja edistää tuomitun sijoittumista yhteiskuntaan. Samalla tuetaan rikosseuraamusasiakkaiden, heidän lastensa ja koko perheen psyykkistä, taloudellista ja sosiaalista hyvinvointia sekä perhesuhteita. Kaikessa toiminnassa ja päätöksenteossa, joka koskettaa tuomitun lapsia tai alaikäistä asiakasta, on varmistettava, että lapsen etu toteutuu (Lastensuojelulaki 2007/417.) Vankilassa tehtävän perhetyön pääpaino on väistämättä tuomitun kanssa tehtävässä työssä, mutta sitäkin työtä on tärkeää tehdä lapsen edun näkökulmasta. Tuomitun elämänhallintaa ja voimavaroja pyritään lisäämään, jotta arjessa selviytyminen ja vanhemmuuden taidot vahvistuvat, mikä on samalla myös lapsen etu. Kun vanki tulee vankilaan, selvitetään kuinka monta alle 18-vuotiasta biologista lasta hänellä on. Lisäksi häntä haastatellaan, sillä usein väestötietojärjestelmä ei kerro koko totuutta siitä, ketä kaikkia vangin perheeseen kuuluu. Vanhemman ollessa vankilassa lapsen hoidon ja tuen tarve on selvitettävä ja siinä yhteistyötä rikosseuraamuslaitoksen

kanssa tekee sosiaalityötä. Vangin yhteydenpitoa vankilan ulkopuolella olevaan perheeseen on tuettava. Kun lapsi tulee tapaamaan vanhempansa vankilaan, on varmistettava että tapaamistilat ovat soveltuvat siihen. Poistumisluvan vankilasta voi saada silloin, kun rangaistuksesta on suoritettu kaksi kolmasosaa. Perhesuhteita ja vanhemmuutta tuetaan esimerkiksi perhetapaamisilla ja vanhempi-lapsi -tapaamisilla sekä yhteydenpidon mahdollistamisella, verkostotyöskentelyllä ja perheleireillä. Vankia tuetaan myös kertomaan lapselle vankeusrangaistuksesta ikätasoisesti. Suomessa Vanajan ja Hämeenlinnan vankiloissa on myös perheosastoja, joihin on mahdollista sijoittaa vanki yhdessä lapsen kanssa. Lapsiin liittyvän työskentelyn lisäksi perhetyö voi olla esimerkiksi parisuhdetta tukevaa työtä, kuten keskusteluapua kriisitilanteissa. (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2019, 13-28.)

Isien haastatteluissa nousi esiin myös muun kuntoutuksen merkitys vankilasta vapautumisen ja rikoksettoman elämän tukemisessa. Heillä oli taustallaan esimerkiksi päihdeongelmia ja seksuaalirikoksia. Päihdeongelmien kanssa kamppailleet isät kertoivat päihdeongelman olleen yksi merkittävin vankeusrangaistukseen johtaneista tekijöistä. Vankilasta vapautumisen jälkeen retkahdus tapahtui joidenkin kohdalla ennen pitkään ja johti uuteen vankeusrangaistukseen. Toiset kertoivat olleensa pitkän aikaa vankilassa ja kaipasivat tukea vapautumiseen. Granfelt (2007) on tutkimuksessaan tarkastellut naisvankien vapautumisen valmentavaa päihdeohjelmaa Vanajan vankilan Vanajan osastolla. Hänen mukaansa vankeinhoidon kuntouttava toiminta pitää sisällään paljon erilaista toimintaa, jolla pyritään tukemaan vankilasta vapautuvien selviytymistä yhteiskunnassa ja vähentämään heidän riskiään syyllistyä uusiin rikoksiin. Päihdeettömyyteen ja rikoksettomuuteen tähtäävä toiminta voi olla ryhmämuotoista kuntoutusta, jonka voi ajatella mahdollistavan useammalle mahdollisuuden osallistua sekä vertaistuen. Ryhmämuotoista kuntoutusta on kritisoitu siitä, että yksilönäkökulma jää siinä varsin vähälle huomiolle. Sen on kuitenkin osoitettu vähentävän sosiaalisia pelkoja ja lisäävän sosiaalisia taitoja. Toinen teorianmalli, jota käytetään laajasti vankeinhoidon ja kriminaalihuollon kuntoutuksessa on kognitiivis-behavioraalinen viitekehys. Sen pohjalta kehitetty psykoterapiamuoto, kognitiivinen terapia, pyrkii vähentämään asiakkaan tunne-elämän vaikeuksia ja hänelle itselleen haitallista käyttäytymistä

muuttamalla toiminnan taustalla vaikuttavia ajattelutapoja ja uskomuksia. Vankeinhoidossa sen heikkoutena on pidetty sitä, etteivät ne tavoita päihderiippuvuuteen ja rikolliseen käyttäytymiseen liittyviä laajempia sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä eivätkä ryhmämuotoisina mahdollista syventymistä ihmisen henkilökohtaisiin kokemuksiin. (Granfelt 2007, 34-41.) Samassa tutkimuksessa Granfelt on selvittänyt psykososiaalista työtä suljetussa Hämeenlinnan vankilassa. Työskentely pitää sisällään päihdekuntoutusta vankilan tavallisilla osastoilla sekä pienemmällä osastolla jossa kuntoutus on yhteisömuotoista. Lisäksi vankilassa järjestetään mielenterveystyötä, jossa vangeilla on käytössään psykologi ja mielenterveyshoitaja. (Granfelt 2007, 43-53.)

2.2. Isyys

Arkipuheessa isä tarkoittaa yleensä lapsen miespuolista vanhempaa ja isyydellä viitataan hänen vanhemmuuteensa. Jouko Huttunen on jakanut miesvanhemmuuden neljään isyyden muotoon: biologiseen, juridiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen. Biologinen isyys tarkoittaa miehen ja lapsen biologista suhdetta, joka on alkanut lapsen isän hedelmöitettyä lapsen äidin munasolun. Juridinen isyys tarkoittaa yhteiskunnan antamia oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen. Sosiaalisella isyydellä tarkoitetaan isyyttä, joka muodostuu lapsen kanssa elämisestä, yhdessä asumisesta, vuorovaikutuksesta ja huolenpidosta. Psykologinen isyys taas tarkoittaa tunteeseen ja kiintymykseen pohjautuvaa isäsuhdetta. (Eerola & Mykkänen 2014, 10-11.) Isäksi tullaan monenlaisia polkuja pitkin, kuten oman tutkielmani aineisto myös osoitti. Monet olivat tulleet isäksi nuorena ja vaikeaan elämäntilanteeseen. Isyys oli joskus toivottua, joskus ei. Mykkänen (2010) on väitöskirjassaan selvittänyt mitä ja miten ensimmäistä kertaa isäksi tulleet miehet kertovat isäksi tulostaan ja millaisia tarinoita kerronnasta oli hahmotettavissa. Miesten kertomuksista oli paikannettavissa kolmenlaisia tarinoita: normitarinat, selviytymistarinat ja tahtotarinat. Suurin osa normitarinan isistä kertoivat suunnitelleensa ja reflektoineensa omaa elämänkulkuaan ja valintojaan ennen päätöstä lapsen hankkimisesta. Keskeisiksi teemoiksi normitarinassa muodostuivat nuoruuden ja isäksi tulon iän pohdinta, elämän vakiintuminen (puoliso, koulutus, työ asunto)

lapsenhankintapäätökseen osallistuminen, isäksi tulon halun ja valmiuden pohdinta sekä tietoisuus mahdollisesti lapsettomuudesta. Useimmalle miehelle normitarinassa isäksi tulo oli tavoite, johon tulee pyrkiä tietynä elämänaikana, tietyin ominaisuuksin ja puittein varustettuna. Toinen tarinatyyppi, tahtotarina, kuvasi niiden miesten isäksi tulon polkua, jotka kertovat intensiivisesti tahtoneensa ja myös aikoneensa tulla isäksi. Isäksi tulon merkitys nousi yli muiden ihmissuhteiden ja päämäärien. Kolmannessa tarinatyyppissä, selviytymistarinassa, isäksi oli tultu kriisin kautta. Kriisin oli aiheuttanut joko lapsettomuus, vahinkoraskaus, keskenmeno tai lapsen kuolema. Isät sopeutuivat, vaikkei elämä ollut edennyt toivotunlaisesti. (Mykkänen 2010, 123-124.)

Keskustelu isyydestä on ollut 2000-luvulla esillä enemmän ja laajemmin kuin koskaan ennen. Kuluvan vuosikymmenen aikana isät on nostettu entistä näkyvimmin esille esimerkiksi mediassa ja tutkimuksessa. (em., 7.) Isyyden muutoksen Suomessa voidaan katsoa alkaneen 50-60 -luvulla, johon sijoittuu maaltapako ja kaupungistuminen. Naisten voimakas koulutustason nousu ja lisääntynyt työssäkäynti johtivat väistämättä vanhemmuus- ja isyyssajattelun uudistumiseen ja isän roolista kotitöissä ja lasten hoidossa tuli aktiivisempi. (Huttunen 2014, 182.) Isyyden merkitys ja isän rooli lapsen kasvatuksessa on kasvanut, mutta se ei tarkoita sitä, että isyys olisi aina yhdenlaista. Huttunen (2014) toteaa, että erilaisia isyyksiä on varmasti aina ollut olemassa, eikä niiden esiintymisestä ole esittää tilastollista näyttöä. On kuitenkin mahdollista tarkastella erilaisia mittareita, jotka saattavat kertoa osallistuvan tai vahvistuvan isyyden lisääntymisestä. Vahvistuvan isyyden tilastollisena todisteina voidaan pitää aikasarjoja, jotka koskevat esimerkiksi isien perhevalmennukseen ja synnytykseen osallistumista, isyys- ja perhevapaiden käyttöä, kotitöihin ja lastenhoitoon osallistumista, isyys- ja perhevapaiden käyttöä, kotitöihin ja lastenhoitoon osallistumista sekä isien itsensä ja heidän läheistensä antamia arvioita isänä toimimisesta ja isä- lapsisuhteen laadusta. Niin kansainvälisesti kuin Suomessakin on osoitettu, että miesten osuus esimerkiksi kotitöistä on lisääntynyt ja yhä useampi isä käyttää hänelle osoitettuja tai äidin kanssa yhteisiä perhevapaita. Isän ja lapsen suhteen tasolla tapahtuvia asioita on kuitenkin vaikeampi tutkia ja se vaatii laadullista tutkimusta. (em., 187-190.) Siitä huolimatta, että keskustelu

isyiden ympärillä on vilkastunut, aihetta on isien näkökulmasta Suomessa tutkittu varsin vähän (ks. Mykkänen 2010, Kekäle 2007, Kujala 2003.)

2.3. Marginaalisuus

Marginaalisuuden käsitettä käytetään, kun puhutaan ihmisryhmistä, jotka ovat sivussa johonkin yhteiskunnassa vallitsevaan nähden. Marginaalissa asioita katsotaan yhteiskunnan reunoilta eli marginaalista, keskukseen päin. Marginaalia ja keskusta tuotetaan ja uusinnetaan päivittäin, erilaisissa arkipäiväisissä ja institutionaalisissa käytännöissä. Niillä luodaan käsitystä siitä, keitä me olemme ja keitä ovat "ne toiset". Samalla tehdään eroja suhteessa toisiin ja rakennetaan omia ja toisten identiteettejä. Identiteettiä luovien erontekojen rakennusaineita voi olla esimerkiksi yhteiskunnallinen asema, sukupuoli, etninen tausta tai jonkin organisaation asiakkuus. Ihmisten välisiä eroja tuotetaan monin tavoin, kuten puheessa ja ei-kielellisessä toiminnassa. Identiteettien rakentaminen liittyy olennaisesti siihen, kellä on mahdollisuuksia osallistua merkitysten luomiseen. Heikoilla ovat erilaisiin vähemmistöryhmiin määrittyvät ihmiset, joiden äänelle ei anneta samanlaista painoa kuin valtaväestöön kuuluvien. Vaikka keskustaan ei ole yhtenäinen joukko ihmisiä, käsitykset keskuksesta ja marginaalista luodaan usein sieltä käsin. Tärkeää onkin antaa ääni juuri marginaalissa oleville ja selvittää miten he määrittävät paikkansa ja identiteettinsä. (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 10-11.) Salovaara (2019) on väitöskirjassaan selvittänyt miten rikostaustaiset naiset kertovat ja kuvaavat omaa elämänsä kulkuaan, sekä tarkastellut heidän mahdollisuuksia rikollisuudesta ja rikosmyönteisistä verkostoista irtautumiseen. Salovaara kuvaa tutkimustehtävänsä seuraavasti: "Olen kiinnostunut naisten kertomista kuvauksista sellaisista tapahtumista, jotka ovat johtaneet rikoksiin. Lisäksi olen kiinnostunut keinoista niistä eroon pääsemiseksi. Rikollista tekoa merkityksellisempiä ovatkin ne vahingoittavien suhteiden kertomukset, jotka naisten kertomasta ovat nousseet merkityksellisiksi." (Salovaara 2019, 67.) Salovaaran tutkimus koskee aihetta, mistä on varmasti myös virallista tietoa. Hän on kuitenkin kiinnostunut ilmiöstä juuri niiden näkökulmasta, joita se koskettaa, eli vankilassa olevien.

Myös Granfelt (2007) on tutkimuksessaan Vanajan vankilassa lähestynyt vankilan kuntouttavaa toimintaa siihen osallistuneiden näkökulmasta. Marginaalista kumpuava tieto ei ole vain kerrottua, puhuttua tietoa. Se on myös ympäristössä tapahtuvaa, sanatonta tietoa. Omassa tutkimuksessaan Granfelt sanoo tämän havainnoinnin kautta muodostuneen aineiston kaikkein merkityksellisin. Vankilan erityislaatuisuus organisaationa merkitsee sitä, että siihen sisälle pääseminen on vaikeaa. Vaikka Granfelt tutki päihdeohjelmaa, hän osallistui myös vankilan moniin muihin toimintoihin. Esimerkiksi eroa avo- ja suljetun vankilan päihdehoidossa on vaikea ymmärtää, ellei ymmärrä laitosten toimintatapoja. Toiminnan kehittäminen edellyttää vankilan todellisuuden hahmottamista. Vankilan todellisuus taas muodostuu esimerkiksi vankien välisessä vuorovaikutuksessa, työntekijöissä ja ruokailutilanteissa. (Granfelt 2007, 22-26 & 33.) Tätä tietoa ei pysty tavoittamaan, jollei lähesty tutkimusaihetta sitä koskettavien näkökulmasta.

Marginaalista voidaan kertoa monista asioista jotka koskettavat isoa osaa myös valtaväestöön kuuluvista, kuten vanhemmuudesta. Kulmala ja Vanhala (2004) ovat selvittäneet asuntola-asiakkaiden kokemuksia vanhemmuudesta. Asuntolan tarkoitus on auttaa asunnottomia ihmisiä, joiden elämää varjostavat ongelmallinen päihteiden käyttö, psyykinen sairaus tai väkivalta. Artikkelissa kysytään, minkälaisesta vanhemmuudesta asuntoloissa elävät vanhemmat puhuvat, minkälaisista identiteeteistä he pitävät kiinni ja miten, sekä voiko asunnottomaksi ja ongelmaiseksi määrittyvä isä tai äiti olla hyvä vanhempi. Asuntolassa asuvat ihmiset tunnistavat heihin liittyvät ennakkokäsitykset, ja vahvat ja leimaavat käsitykset houkuttelevat ihmisiä puhumaan niitä vastaan. Vastapuhe mahdollistaa ihmisiä antamaan toisenlaisen kuvan itsestään. (Kulmala & Vanhala 2004, 99.) Vastapuhe on hienovaraista neuvottelua, jossa kyseenalaistetaan vakiintuneita kategorisointeja ja viritellään vaihtoehtoisten identiteettien mahdollisuuksia. Se on leimattua identiteettiä kommentoivia ja vastustavia tekoja, joiden tarkoitus on esittää tämän identiteetin erilaisuus suhteessa kulttuurisesti vallitsevaan kategorisoinnin tapaan. Omaan identiteettiin kohdistuvaa kielteistä määrittelyä vastaan on erityisen vaikeaa puhua. (Juhila 2004, 20.)

Heli Valokivi (2004) näkee lainrikkojat klassisena esimerkkinä kulttuurisesti yhteiskunnan marginaalissa sijaitsevasta ja marginaaliin asetetusta ryhmästä. Rikollinen teko voi olla vastapuhetta yhteiskuntaa ja sen normeja kohtaan. Lainrikkoajat voivat valtaväestölle näyttäytyä pelottavana ja vieraana. Heidän marginaalisuutensa voidaan nähdä osittain itse aiheutettuna koska he ovat toimineet vastoin yhteiskunnan ja valtaväestön asettamia normeja vastaan. Vapausrangaistuksen tarkoitus on suojella muuta väestöä eristämällä lainrikkoajat kokonaan. Lainrikkoajien marginaalinen asema näkyy esimerkiksi julkisuudessa käytävä keskustelu vankeusrangaistusten koventamisesta. (Valokivi 2004, 115.) Kun puhutaan esimerkiksi isistä vankilassa, voidaan samalla puhua vanhemmuudesta marginaalissa. Vanhemmuus marginaalissa voi olla usein ristiriidassa yhteiskunnan yleisempien vanhemmuuskäsitysten kanssa. Marginaalissa olevat vanhemmat haastavat puheen vanhemmuuden ihanteesta, jota tuotetaan erilaisissa yhteyksissä kun otetaan kantaa siihen, mikä on hyvää vanhemmuutta ja mikä taas huonoa. Yleisempien vanhemmuuskäsitysten rinnalla on ihmisten henkilökohtainen käsitys itsestään. Ihmiset tunnistavat heille ulkoapäin annetun vanhemmuuden, näkevät sen läpi ja kyseenalaistavat sitä. Marginaalissa olevat vanhemmat antavat omia merkityksiä ongelmatilanteilleen, liittävät itseensä hyvän vanhemmuuden piirteitä sekä pyrkivät irti huonon vanhemmuuden ennakkokäsityksistä. Kun puhutaan vanhemmuudesta se on aina merkki kulttuurisen mallitarinan läsnäolosta. Omaan äitiyteen tai isyyteen liitetään piirteitä, joiden voi tuntua kuuluvan tavalliseen tai hyvään vanhemmuuteen. Vastapuhe antaa tilaisuuden esittää itsensä vanhemmuuteen kykenevänä ja lapsistaan välittävänä silloinkin, kun lapset eivät ole läsnä jokapäiväisessä elämässä. (Kulmala & Vanhala 2004, 103-114.)

Myös silloin, kun vanhemmuutta pohditaan yhteiskunnallisesti marginaalisessa paikassa ja asemassa, vertailukohtana toimii julkisissa keskusteluissa muodostunut kulttuurinen mallitarina. Jo vanhemmuudesta puhuminen osoittaa kulttuurisen mallitarinan läsnäolon. Omaan vanhemmuuteen liitetään piirteitä, joiden voi tunnistaa kuuluvan tavalliseen ja hyvään vanhemmuuteen. Asuntolassa olevat vanhemmat kuvasivat tätä normaalina elämänä, jota merkityksellistää asuminen, työ ja läheiset ihmissuhteet, kuten lasten kanssa eläminen. (emt., , 103.)

3. Eettiset kysymykset

Tässä luvussa käsittelen tutkielmani kannalta olennaisen eettisen pohdinnan. Ensin esittelen tutkielman vapaaehtoisuuteen ja anonymiteettiin liittyvät eettiset kysymykset ja miten olen ratkaissut ne. Lopuksi esittelen mitä eettisiä ongelmia haavoittuvien ihmisryhmien ja sensitiivisten aiheiden tutkimukseen liittyy, miten ne konkretisoituvat tutkimuksessani sekä miten tutkija paikantuu vankilaan.

3.1. Vapaaehtoisuus ja anonymiteetti

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan työryhmä (2018) on laatinut ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet. Tutkijan on otettava huomioon tutkittavan oikeudet ja tapa, jolla hän kohtelee tutkittavaa. Tutkittavalla on oikeus ymmärtää olevansa tutkittavana ja tutkijan tehtävä on myös selvittää oma roolinsa tutkittavalle. Lisäksi tutkimukseen osallistujille on täsmennettävä sitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että hän voi keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa. Haastateltavilta on pyydettävä suostumus tutkimukseen, joka voi olla suullinen, kirjallinen tai muuten aktiivisesti annettu tahdonilmaisu. Suostumuksen peruuttamisen on oltava yhtä helppoa kuin sen antaminen. Todella tärkeää tutkimusta tehdessä on tutkittavien henkilötietojen oikeanmukainen käsittely. Henkilötietojen käsittelytapa on kerrottava selkeästi ja konkreettisesti tutkittavalle, kuten se mitä henkilötiedoille tapahtuu ja miten anonymisointi tekstissä toteutetaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2018.)

Haastattelut järjestettiin vankiloiden osoittamien yhteyshenkilöiden kautta, jotka sekä hankkivat haastateltavat että järjestivät tapaamiset. En joutunut ottamaan ylös nimiä tai yhteystietoja joiden säilyttämistä minun olisi pitänyt pohtia. Aloitin kaikki haastattelut kertomalla haastateltaville kuka olen, mitä varten haastattelut ovat sekä mihin organisaatioon tutkielmani liittyy. Lisäksi kerroin käytännön asioista kuten haastattelujen nauhoittamisesta ja siitä, miten säilytän aineistoa ja mitä sille tapahtuu tutkielman

valmistuttua. Kerroin myös tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja että haastateltavalla on oikeus keskeyttää osallistumisensa koska vain. Jokainen haastateltava allekirjoitti suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta, joita säilytin turvallisessa paikassa (Liite 4.).

Haastattelunaineiston säilytin omalla salasanasuojatulla tietokoneellani. Litteroinnin jälkeen poistin haastattelut. Aloitin anonymisoinnin jo litterointivaiheessa jättämällä kirjoittamatta nimiä, paikkakuntia ja poistamalla katkelmia esimerkiksi tapahtumista, joista ajattelin, että haastateltavat voitaisiin tunnistaa. Tutkielman valmistuttua tuhosin haastatteluaineiston, sekä hävitin paperiset suostumuslomakkeet yliopiston tietoturvaroskakoriin.

3.2. Tutkimuksen tekoa vankilassa

Vankila on instituutiona ja tutkimuksentekoympäristönä ainutlaatuinen. Tutkimukseen osallistuvat sijaitsevat konkreettisesti suljetussa tilassa, eristettynä muusta väestöstä. Vankilan ainutlaatuisuus tuli näkyväksi jo hyvin alkuvaiheessa tutkielmantekoa. Toisin kuin monia muita tutkimuksen kohteita, vankilassa olevia ei pysty lähestymään ottamalla heihin suoraan yhteyttä. Yhteyden saaminen edellyttää portinvartijoiden läpäisemistä. Portinvartijat olivat tutkielman aineistonkeruuvaiheessa olennaisessa asemassa haastateltavien löytymisessä. Portinvartijat voivat olla viranomaisia, järjestötoimijoita tai muita kohderyhmän elämänpiiriin kuuluvia yhteisöllisiä portinvartijoita (Puumala & Kynsilehto 2017, 360.) Vankilassa kohtasin portinvartijoita ikään kuin kahdella tasolla. Ensimmäisen tason portinvartijat olivat sosiaalityöntekijöitä ja rikosseuraamusesimiehiä, jotka hankkivat minulle haastateltavat ja järjestivät haastatteluajankohdat. Toisen tason portinvartijat olivat konkreettisesti vankilan porteilla päättämässä, päästävätkö minut sisään.

Osa haastatteluista toteutettiin suljetussa vankilassa. Laitoksen turvallisuusmääräysten vuoksi haastattelutilanteessa oli minun ja vangin lisäksi rikosseuraamusesimies, eli vankilan henkilökunnan edustaja. Työntekijän läsnäolon ei näennäisesti vaikuttanut haastattelutilanteeseen, hän oli hiljaa eikä osallistunut keskusteltuun. Olisi kuitenkin epärealistista ajatella, ettei sillä olisi mitään vaikutusta vuorovaikutukseen. Vuorovaikutus rakentuu jokaisen tilanteen mukaan ja se, että huoneessa on työntekijä luo hyvin erilaiset raamit keskusteluille kuin se, että olisin ollut haastattelutilanteessa kahdestaan vangin kanssa. Suljetussa vankilassa vastakkainasettelu vankien ja vartijoiden välillä on välillä on suurempaa avolaitoksissa (Salovaara 2019, 170.) Haastattelemillani vangeilla oli varmasti asenteita henkilökuntaa kohtaan, mikä saattoi vaikuttaa siihen, mitä kohtia he painottivat kertomuksissaan. Henkilökunnan läsnäollessa saatetaan esimerkiksi korostaa niitä vankilan käytäntöjä, joista koetaan epäoikeudenmukaisuutta. Tai päinvastoin kaunistella tai jättää joitain asioita kertomatta. Kolmannen osapuolen läsnäolo vaikuttaa väistämättä myös tutkijaan. On mahdollista, että joistain asioista ei uskalleta kysyä suoraan organisaation edustajan läsnäollessa tai vuorovaikutus ei ole yhtä luontevaa ja avointa.

Kuten Granfelt (2017) toteaa, oman ymmärryksen rajallisuus ja elämän erilaisuus tulee jatkuvasti esiin haastattelutilanteissa, vaikka pyritäänkin jakamaan kokemuksia. Sillä on aina merkitystä, mistä käsin tutkija tutkittavaa asiaa tulkitsee. (Granfelt 2017, 380.) Ennen haastattelutilanteita en ollut koskaan käynyt vankilassa eikä minulla ollut juuri käsitystä siitä miten vankiloissa toimitaan. Lähipiirissäni ei ole ollut vankilassa olevia ja olen elänyt hyvin tavallista, turvallista elämää. Miehet, joita vankilassa kohtasin, tulivat hyvin eri lähtökohdista kuin minä. Jouduinkin pohtimaan paljon sitä miten kykenen esittämään heidän antamansa tiedon mahdollisimman todenmukaisesti, ilman että tuon siihen liikaa omia tulkintojani. Tutkija katsoo aineistoaan kuitenkin aina jostain ennalta olemassa olevasta lähtökohdasta tai todellisuudesta käsin, eikä mikään aineisto ole irrallinen sitä ympäröivästä maailmasta. Pyrin lähestymään haastateltavien kertomuksia avoimesti ihmetellen ja antamaan tilaa niiden äänelle, joita haastattelin.

Koin oman suhteeni tutkimusaiheeseen jotenkin "latautuneena" ja pohdin sitä paljon ennen haastatteluja. Oma näkökulmani isyyteen perustuu luonnollisesti sen merkitykseen omassa elämässäni ja millainen suhde minulla on esimerkiksi omaan isääni tai mitä isyyksiä olen nähnyt lähipiirissäni. Elämäkokemukset vaikuttavat vuorovaikutustilanteisiin, joissa haastattelut rakentuvat. On perusteltua tarkastella, minkälaista kerrontaa tutkija tukee ja tuottaa. (Granfelt 2017, 386.) Olen itse lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja varsin tuore tekijä omassa ammatissani. Olen nähnyt pintaraapaisun ilmiöistä joita lastensuojelu koskettaa. Vankeudessa olevat isät ovat minulle varsin vieras ryhmä, vaikkakin olen heitä työssäni jo ehtinyt kohtaamaan. Uskon, että kykenen tätä kautta lähestymään aihetta avoimesti ja ihmetellen, verrattuna siihen että minulla olisi esimerkiksi vuosikausien kokemus juuri aihetta koskevasta työstä. On kuitenkin luonnollista että ne kokemukset, joiden pohjalta lähdin haastatteluihin, tulevat esille jollain tavalla vuorovaikutuksessa. Se voi näkyä esimerkiksi tavassa, miten reagoin johonkin isän kertomaan tai mitä kysymyksiä esitän.

On mahdollista, että haastatteliija reagoi haastateltavan kerrontaan kulttuuristen oletusten mukaan (Enroos 2018, 210.) Haastateltavat kertoivat esimerkiksi kuullessaan lapsen olemassaolosta vasta lapsen ollessa vanhempi, läheisensä kuolemasta tai rankasta päihteidenkäytöstä. Kulttuuristen oletusten mukaan näihin asioihin liittyy tiettyjä tunteita ja tapoja reagoida, jotka voivat kuitenkin olla virheellisiä. Läheissuhteisiin voi liittyä monenlaisia vaikeita asioita kuten väkivaltaa, alistamista tai hyväksikäyttöä. Yhtäläillä lapsen olemassaolosta kuuleminen ei aina ole iloinen yllätys. Rankka päihteidenkäyttö voi olla ihmisen oma valinta. Haastattelutilanteet ovat siis alttiita monenlaisille tekijöille ja sille kontekstille, jossa niitä tuotetaan. Vaikka tutkimuksen irrottaminen sitä ympäröivästä maailmasta ei olisi ikinä mahdollista, haastattelijan tai tutkijan on hyvä olla tietoinen myös omista lähtökohdistaan ja olettamuksistaan.

3.3. Haavoittuvat ihmisryhmät ja sensitiiviset tutkimusaiheet

Metodologisessa tutkimuskirjallisuudessa on epäselvyyttä sen suhteen, puhutaanko haavoittuvista ihmisryhmistä vai sensitiivisiä aiheita käsittelevistä tutkimusasetelmista. Haavoittuviksi ihmisryhmiksi katsotaan lukeutuvan riippuvuussuhteessa olevat, valta-asemaltaan jotenkin alisteisessa asemassa olevat, tai ulkoapäin ja hallinnollisesti oikeusasemaltaan määritellyt. (Luomanen & Nikander 2017, 245-248.) Sensitiivisten tutkimusaiheiden kirjo on myös laaja ja yhteiskunnassa vallalla olevat arvot ja moraalikäsitteet määrittävät sen, mikä kulloinkin koetaan sensitiivisenä. Ne voivat olla esimerkiksi sensitiivisiä tutkimusaiheita, jossa kiinnostuksen kohteena ovat yksityiset, salaiset, yhteiskunnan normien vastaiset, ihmisille syyllisyyttä ja häpeää tai psyykkisiä traumoja aiheuttavat ilmiöt. (Uusitalo & Laitinen 2007, 317.) Erityisen sensitiivisten aiheiden käsittely tutkimuksessa edellyttää tavallista tarkempaa suunnittelua, valmistautumista ja raportointia. Haavoittuviksi määritellyjä ryhmiä tutkiessa vapaaehtoisuutta, luottamusta tutkija-tutkittava -valtasuhdetta koskevat periaatteet nousevat astetta vahvemmin esille. (Luomanen & Nikander 2017, 246.) Vaikka isyys ei aiheena lukeudu sensitiivisten aiheiden kirjoon, silloin kun sitä koskettaa esimerkiksi vankeuden kaltainen kriisi, siitä saattaa tulla sellainen. Vankilaan joutuminen saattaa isyyden näkökulmasta aiheuttaa erilaisia tunteita, kuten häpeää. Vankilassa olevat ihmiset ovat ulkopuolelta kontrolloituja, minkä vuoksi he ovat ihmisryhmänä myös haavoittuvassa asemassa. Haastattelutilanteen jälkeen, jossa on keskusteltu vaikeista ja kipeistäkin asioista, vangit jatkavat elämäänsä vankilan muurien sisällä ja tutkija saa lähteä ulkomaailmaan. Vaikka sen täydellinen ennakointi on mahdotonta, sensitiivisiä aiheita tutkiessa tuleekin aina pohtia, mitä aiheen käsittely aiheuttaa tutkittavassa. Laitinen ja Uusitalo (2007) kuvaavat omia kokemuksiaan niin, että omien tutkimustensa haastateltavat olivat jälkeinpäin yllättyneitä siitä, mitä kaikkea tutkimukseen osallistuminen aiheutti heissä. Tutkimuksen jälkeisissä palautekeskusteluissa paljastui, että monet olivat yllättyneitä, kuinka kuormittavaa tutkimukseen osallistuminen voi olla. Monet itkivät, olivat uupuneita, tunsivat vihaa tai surua. Osa oli kokenut osallistumisen odotettua helpompana ja tuntenut helpotusta saadessaan käsitellä asiaa ja tuottaa tietoa ilmiöstä. (Laitinen & Uusitalo 2007, 218.)

Tutkijana on tärkeää myös varautua tunteisiin, mitä haastattelu itse tutkijassa saattaa herättää. Hyvin traagisten tapahtumien kertominen tai surullisten tunteiden herääminen haastateltavassa nostaa varmasti jonkun reaktion myös tutkijassa. Sen pohtiminen jo etukäteen, mitä siinä tilanteessa tekee, on tärkeää. Tarja Pösö (2005) on tutkinut raportissaan nuorten kokemuksia koulukodissa asumisesta. Nuorten kertomukset herättivät hänessä monenlaisia tunteita, kuten surua, joita hän tuo esille myös raportissaan. Tunteet kantoivat läpi tutkimusprosessin ja aineisto nosti kyyneleet silmiin kerta toisensa jälkeen. Tunteiden herääminen voi olla muistutus siitä, etteivät haastattelumuistiinpanot ole vain tekstuaalista maailmaa vaan elivät suhteessa kovista kokemuksista kertovien ihmisten kertomaan ja sen kuulemiseen. (Pösö 2005, 125.)

Aiheeni ei lähtökohtaisesti ole sensitiivisimmästä päästä mutta tiesin haastatteluihin mennessäni, että aihe saattaa nostaa esiin monenlaisia tunteita ihmisissä. Vankilassa olevat ihmiset ovat hyvin erilaisissa elämäntilanteissa ja saattavat käydä yksityiselämässään läpi monenlaisia asioita. Olin siis varautunut siihen, että keskusteluissa saattaa herätä erilaisia tunteita. Siihen taas en ollut varautunut, että vankilassa saattaa nähdä ja kuulla asioita mitkä herättävät jotain muuta kuin liikutusta tai myötätuntoa. Yhteen haastattelutilanteessa saapui mies, jolla oli kehossaan suuria mustelmia. En kysynyt niistä häneltä eikä minulle koskaan selvinnyt, mitä hänelle oli käynyt. Tilanne herätti minussa huolta hänen turvallisuudestaan ja jälkepäin haastattelua litteroidessa huomasin äänenikin muuttuneen järkytyksestä. Tutkija saattaakin kohdata emotionaalisen vaaran tutkiessaan vaikeita tai raskaita aiheita, joka tarkoittaa tutkijan kuormittumista aiheesta ja vuorovaikutustyöstä, jota tutkimuksen teko vaatii. (Pösö 2005, 121.)

4. Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa esittelen tutkimuskysymykseni, käytetyt menetelmät sekä aineiston. Ensin esittelen tutkimuskysymyksen. Sen jälkeen kuvaan aineistonkeruuprosessia, aineiston ja lopuksi analysoinnissa hyödynnettyä metodologiaa.

4.1. Tutkimustehtävä

Tarkastelen tutkielmassa sitä, mitä vankilassa olevat isät kertovat isyydestä. Olen kiinnostunut isien kokemuksista eli siitä, mitä merkityksiä he itse antavat isyydelle. Tutkielmanteon alkuvaiheessa tutkimuskysymyksiä oli kaksi, toinen koski isien kokemusta siitä, miten vankeus vaikuttaa isä-lapsi -suhteeseen ja toinen mitä isyyksiä isät tuottavat. Analyysivaiheessa kuitenkin huomasin, että aineisto vastasi huonosti tutkimuskysymyksiini. Tutkimuskysymys tiivistyi lopulta yhteen:

Mitä merkityksiä isyys saa ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavien isien kertomuksissa?

4.1. Kohti tutkimusaineistoa

Tutkielman kannalta oli alun alkaen selvää, että haluan kerätä aineistoni haastattelemalla. Tarkoitukseni oli kerätä tietoa juuri niiltä ihmisiltä, joita ilmiö koskettaa. Muut vaihtoehdot olisivat voineet olla esimerkiksi viranomaisnäkökulma, vangin perheen näkökulma tai vaikkapa vankilan henkilökunnan näkökulma. Koska tutkin isyyden kokemuksia, ajattelen että juuri vankilassa olevat isät ovat parhaita siitä kertomaan. Törrösen (2005) mukaan virallista tietoa haastavaksi tiedoksi kannattaa koota materiaalia, joka on tutkimuskohteen itsensä tuottamaa. Tällöin mahdollistuu yksityiskohtainen, tilanneherkkä ja kontekstittietoinen pureutuminen toimijoiden omaan käyttäytymiseen,

kokemukseen tai kieleen. Tätä, virallista tietoa kyseenalaistavaa tietoa kutsutaan toiseksi tiedoksi. (Törrönen 2005, 21-22.)

Granfelt (2017) kuvaa vankilaan menoa tutkimustarkoituksessa matkana marginaaliin. Siihen liittyy oma valmistautuminen ja tehtävään orientoituminen. Matka alkaa siirtymällä pois omasta todellisuudestaan, kuten kodista, kohti välitilaa. Välitila voi olla esimerkiksi junassa, omissa ajatuksissaan. Välitilan jälkeen kohdataan tutkimuksen tekoympäristö, tässä tapauksessa vankila. Haastattelutilanne edellyttää intensiivistä läsnäoloa ja keskittymistä. Läsnäolo on edellytys eläytymiselle, mikä luo mahdollisuuden kokea yhteyttä haastateltavan kanssa. Toisen todellisuuteen tulee eläytyä ja jakaa kerrotut kokemukset. Toisen kerronnan kautta voidaan päästä siihen paikkaan, jossa kerrotut kertomukset ovat tapahtuneet ja jonne toiveet sijoittuvat. (Granfelt 2017, 335.) Isien haastattelut vankilassa osoittautuivat henkilökohtaisiksi, kipeiksi, iloisiksi ja aiheuttivat välillä myös vihan tai hämmennyksen tunteita. Näihin tunteisiin ja kokemuksiin käsiksi pääseminen mahdollistui haastattelutilanteissa.

Toteutin haastattelut teemahaastatteluina (Liite 3.), jossa haastattelukysymysten ei ole tarkoitus olla tarkkoja ja lukkoon lyötyjä, vaan haastattelussa käsitellään keskeisiä teemoja. (Hyvärinen 2017, 21.) Haastattelurungossani teemoja oli kolme: isyyden kokemukset ennen vankilaa, isyys vankilassa sekä isyys vankilan jälkeen. Jokaisen teeman alle loin kysymyksiä koskien päivittäistä elämää lasten kanssa. Ajattelin näin saavani paremmin käsityksen siitä, miten konkreettinen arki lasten kanssa muuttui vankilan myötä. Teemahaastattelun heikkous on siinä, jos tutkijan ennalta määrittämät teemat eivät anna tilaa haastateltavan omalle kerronnalle. Haastattelijan tulee olla avoin sille, ettei haastateltavalle jokin ennalta valittu teema olekaan merkityksellinen. (em., 22.) Omissa haastatteluissani kävikin jo hyvin alkuvaiheessa selväksi, etteivät valikoimani teemat täysin toimineet haastateltavien kerronnassa. Kolme ajallista teemaa isyydestä ennen vankilaa, vankeuden aikana ja sen jälkeen olivat ongelmallisia jo siinä, että monet haastateltavista olivat olleet vankilassa monta kertaa, lapsia oli useita ja syntymät lomittuivat vankilassaoloaikojen väliin. Ei ollut siis mahdollista erottaa ajallisia vaiheita

niin selkeästi, kun olin alun perin ajatellut. Lisäksi joillain haastateltavilla oli useita lapsia, eri äitien kanssa. Myös asumisjärjestelyt ja yhteydenpito lasten kanssa olivat hyvin vaihtelevia. Huomattuani teemojen toimimattomuuden pyrin siirtymään vapaampaan haastattelutapaan ja etenemään haastateltavien kerronnan mukaan. Rosi Enroos (2018) on perhesuhteita ja perhe-elämää vankilassa tutkiessaan lähtenyt liikkeelle samankaltaisella teemarungolla, jossa teemat on jaoteltu vankeutta edeltävään aikaan, vankeusaikaan ja vankeuden jälkeisen aikaan. Hän on tullut samaan lopputulokseen siitä, että vankeus ja perhe-elämä kietoutuvat yhteen niin monin tavoin ettei jaottelu edellä mainittuihin teemoihin tuo perhe-elämän moninaisuutta esille. (Enroos 2018, 203-209.)

Huomasin muutettavaa myös kysymyksissä. Ote tutkimuspäiväkirjastani: *"Jotkut kysymykset ohi aiheen, tahattomasti syyttäviä? Ei tarkoitus saada haastateltavaa pohtimaan perheen tunteita. Loukkaavaa? Täytyy muuttaa kysymyksiä."* Koin keskittyväni liikaa tiedustelemaan haastateltavilta sitä, miltä heidän näkökulmastaan perheenjäsenet ajattelevat tai tuntevat vankeusrangaistuksesta. Tarkensin itselleni vielä tutkimuskysymystä ja keskityin enemmän kuuntelemaan isien tarinoita heidän omasta näkökulmastaan. Loput haastatteluista toteutin sitoutumatta täysin teemahaastattelurunkoon mutta en myöskään irrottautunut teemoista täysin. Lopputulos oli keskustelunomainen haastattelu, jossa haastateltavan oma kerronta määritteli sen etenemistä. Jos haastateltava aloitti kertomaan jostain hänelle merkityksellisestä asiasta, joka ei suoraan liittynyt isyyteen, en keskeyttänyt häntä vaan lähdin hänen kerrontaansa mukaan eläytyen ja esittämällä jatkokysymyksiä.

4.2. Aineisto

Tammikuussa 2019 otin yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen tutkimusluvan saamiseksi. Minua ohjeistettiin sieltä vapaamuotoisen tutkimuslupahakemuksen tekoon, johon piti liittää tiivistetty tutkimussuunnitelma. Minun piti hakemuksen yhteydessä myös ilmoittaa minulle osoitetut yhteyshenkilöt jokaisesta vankilasta, joista pyrin haastateltavia saamaan. Otin yhteyttä vankiloihin, joista kahdesta sain jo ennen tutkimusluvan myöntämistä

yhteyshenkilöt. Tutkimusluvan saatua olin yhteydessä yhteyshenkilöihin jotka järjestivät minulle haastateltavat ja haastatteluajankohdat. Esitin pyynnön yhdestä-kahteen haastateltavasta. En tietoisesti eritelty minkälaisia haastateltavia tarvitsen, ainoa vaatimukseni oli että haastateltavalla olisi lapsia.

Haastattelut saatiin järjestettyä nopeasti. Huhtikuussa 2019 jäin kokopäiväisestä työstäni graduntekovapaille ja ensimmäiset haastattelut toteutin jo huhtikuun alussa. Haastattelukertoja oli yhteensä kolme. Toteutin ne kolmessa eri vankilassa ja haastattelin yhteensä kahdeksaa vankia. Haastattelut toteutettiin vankiloiden määräämissä tiloissa, jotka olivat esimerkiksi tyhjiä kokoushuoneita. Vankiloista kaksi olivat avolaitoksia, yksi suljettu. Kuudessa haastattelutilanteessa olin kahdestaan vangin kanssa, kahdessa oli lisäksi läsnä henkilökunnan edustaja. Haastattelut kestivät noin puolesta tunnista lähes kahteen tuntiin. Haastateltavat olivat iältään 30-60 vuotiaita ja heidän vankeustaustansa vaihteli. Lyhimmillään vankeustuomiot olivat muutaman kuukauden määräaikaisia tuomioita ja pisimmillään elinkautisia. Lyhimmillään haastateltavilla oli vankeutta takanaan alle vuosi, pisimmillään vankilassa oloaikaa oli takana yhteensä lähes kaksikymmentä vuotta.

Osa haastateltavista oli erikseen ilmoittanut halukkuutensa osallistua tutkimukseen, kun taas osa oli suostunut haastateltavaksi samana päivänä, vain hetkeä ennen haastattelun alkamista. Näiden kahden eri ryhmän haastattelut olivatkin hyvin erilaisia. Erikseen haastatteluun halunneiden vankien haastattelut olivat hyvin pitkiä ja heillä oli paljon kerrottavaa. He kertoivat yleisestikin pitävänsä tärkeänä tutkimuksiin osallistumista ja pystyivät tuottamaan paljon pohdintaa aiheesta. Heille oli selkeästi tärkeää osallistua aihetta ympäröivään keskusteluun omalla panoksellaan, pyrkiä vaikuttamaan ja tarve tulla kuulluksi ja ymmärretyksi oman kokemuksensa kautta. Lyhyellä varoitusaajalla haastatteluun suostuneiden haastattelut taas olivat huomattavasti lyhyempiä ja aihe ei herättänyt niin laajaa pohdintaa.

4.3. Narratiivisuus analyysimenetelmänä

Narratiivinen tutkimusote tarkastelee ihmisten kertomuksia tiedon antajana. Heikkisen (2018) mukaan ihminen on olemuksellisesti kertova olento. Kertomus on inhimillisen tulkinnan perusmuoto, johon kietoutuu kokemus elämästä. Kertominen ja kertomusten tutkiminen on luontainen tapa tehdä tutkimusta, kun tavoitteena on ymmärtää ihmisiä ja heidän toimintaansa. Kertomuksellisuus voidaan ymmärtää ihmiselle lajityypillisenä tapana hahmottaa todellisuutta ja muodostaa tietoa ympäröivästä todellisuudesta ja sen tapahtumista. (Heikkinen 2018, 170-176.) Narratiivisen tutkimuksen aineistoja on lukuisia, ne voivat olla esimerkiksi haastatteluja tai elämäkertoja. Olennaisena piirteenä voidaan pitää sitä, että aineistosta tulee olla nostettavissa näkyviin sen tarinallinen merkitysrakenne. (Hänninen 2018, 192.) Sosiaalisen ontologian ja epistemologian näkökulmasta ymmärrämme narratiivisuuden kautta sosiaalista todellisuuttamme, ja narratiivien ja narratiivisuuden avulla muodostamme sosiaalisia identiteettejämme. (Toivanen 2014, 44.) Hanna Kiuru (2015) on tutkinut lapsensa menettäneiden vanhempien tarinoita. Hänen tutkimuksessaan lapsen kuolema on muovannut vanhemman ymmärrystä lapsen elämästä. Se, mikä todellisuuden kuva on haastatteluhetkellä, on muodostunut itsemurhan jälkeen ja limittynyt vanhemman suruprosessiin. Vanhemmuus ja nuoren elämä on saanut uusia merkityksiä. (Kiuru 2015, 47-48.) Vankilassa oleva isä muodostaa kuvaa omasta isyydestään alkaen lapsen syntymästä päättyen haastatteluhetkeen, eli vankilaan. Todellisuuden kuvan muovautumiseen liittyy vankila ympäristönä, lapsen elämään liittyvät muut toimijat kuten toinen vanhempi sekä viranomaiset.

Kerronnallista tutkimusta voisi luonnehtia enemmänkin tutkimusotteena, taustafilosofiana tai tutkimuksellisenä lähestymistapana. Polkinghornen mukaan analyysi voi olla *narratiivien analyysia* tai *narratiivista analyysia*. Ensimmäisessä tarinoiden sisältöä luokitellaan erillisiin luokkiin esimerkiksi tapaustyyppien, metaforien tai kategorioiden avulla. Jälkimmäisessä huomio taas on uuden kertomuksen tuottamisessa aineiston perusteella. (Heikkinen 2018, 176-181). Kuten Kiurun (2015) väitöskirjassa,

tutkimusprosessini sisältää viitteitä molemmista edellä mainituista, olen analysoinut tarinallisuuden lisäksi kertomusten sisältöjä. Tiivistin jokaisen haastattelun tutkimuskysymystä vastaavaksi tarinaksi, eli tein tiiviit tarinat analyysin pohjaksi. Tiivistettyäni tarinat aloin etsimään tarinoista toistuvia merkityksiä, joita isät antavat isyydelleen. Tarinoiden rakentuminen ja niiden esiin tuomat isyyden merkitykset perustuvat temaattiseen sisällönanalyysiin. Olin kiinnostunut niistä merkityksistä, mitä isät antoivat isyydelle vankilassa. (Kiuru 2015, 81-82.)

Haastatteluaineiston analyysin aloitin jo litterointivaiheessa. Kuuntelin haastatteluja tarkkaan ja toistuvasti sekä litteroinnin aikana että sen jälkeen ja aloin löytämään juonia isien kertomuksissa. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 85 sivua, jonka jälkeen tiivistin jokaisen haastattelun hallittavampaan muotoon erilliselle Word-dokumentille. Tiivistetty muoto syntyi karsimalla kakki ylimääräinen ja muokkaamalla isien kertomukset kronologiseen muotoon. Anonymiteetin varmistamiseksi poistin jo tässä kohtaa teksteistä nimet, murteet ja muut asiat tai tapahtumat, joista ajattelin, että haastateltavan voisi tunnistaa. Lopullinen sivumäärä yhtä litteroitua haastattelua kohden oli keskimäärin kolme sivua. Aloitin analyysin esittämällä aineistolle kysymyksen mitä isät kertovat vankeuden vaikutuksista isä-lapsi -suhteeseen. Pian kuitenkin huomasin, että vastausten löytäminen esittämäni kysymykseen oli vaikeaa. Sen sijaan aineistosta oli nostettavissa esiin erilaisia isyyden tarinoita jotka olivat ainutlaatuisia, moniulotteisia ja kertoivat monenlaisista isyyksistä. Päätin varsin nopeasti kysyäkin aineistoltani mitä merkityksiä vankeusrangaistusta suorittavat isät antavat isyydelle. Koska haastatteluaineistoni oli niin rikas ja isien kertomukset niin ainutlaatuisia halusin kunnioittaa aineistoa analyysissa.

Salovaara (2019) on kertonut aineiston analyysiprosessinsa koostuneen eri lukutavoista. Yksi lukutavoista, reflektiivinen lukeminen, liittyy entisten ammattiroolien uloslukemiseen. Syvällisempi ja analyttisempi lähestymistapa edellyttää aiempiin ammatteihin kuuluvista ajatuksista irti pääsemistä. (Salovaara 2019, 81-82.) Oma lukuprosessini piti sisällään samankaltaisen vaiheen. Oma taustani lastensuojelussa vaikutti siihen, miten analyysin teon alkuvaiheessa luin aineistoa, huomasin esimerkiksi

keskittyväni niihin kertomuksen osiin, joissa pohdittiin esimerkiksi lasten vointia ja vankeusrangaistusta heidän näkökulmastaan. Aineiston luku vaatikin useita toistoja ja syvää lukemista.

Analyysistä tulikin lopulta hyvin aineistolähtöinen eli induktiivinen. Kuten Mykkänen (2010) on tehnyt tutkiessaan isäksi tulon tarinoita, nimesin paikantamani isyyden tarinat niiden ydintunnelman mukaan joka ilmensi isyyden merkitystä haastateltavalle (Mykkänen 2010, 56). Tarinoita muodostui lopulta kolme: korjautunut isyys, rikkonainen isyys ja paikallaan pysyvä isyys. Yleisesti tunnetut tarinamallit etenevät Gergenin (1999) mukaan progressiivisesti, regressiivisesti tai pysyvät stabiileina. Progressiivisessa tarinassa korostuu onnellinen loppu, kuten ongelmien ratkaisu. Regressiivisessä tarinassa päämäärää ei saavuteta vaan tarina päättyy häviöön, epäonnistumiseen tai menetykseen. Pysyvyyskertomuksessa kerronta etenee vailla suuria nousuja tai laskuja. (Mykkänen 2010, 41.) Löytämäni tarinatyyppit asettuivat juuri näihin kolmeen malliin.

Narratiivista tutkimusotetta on narratiivitutkimuksen sisäisesti kuitenkin kritisoitu siitä, että tarinatutkimuksessa tehdään liian voimakkaita oletuksia kokemuksen narratiivisesta jäsentymisestä. Samalla tarinoiden monisyisyys ja rikkonaisuus saattaa jäädä kunnioitusta vaille ja fragmentaariset tarinat jäädä sivuun. Myös tarinan keskeisyyttä ihmisen elämän jäsenyksissä on kritisoitu ja narratiivista tutkimusta sen merkityksen liioittelusta. (Hänninen 2018, 205.)

Pohdin analyysitulosten esittämistapaa paljon läpi tutkimusprosessin. Samalla halusin tuoda esille jokaisen kertomuksen ainutlaatuisuuden ja myös olla varma siitä, etten vaarana haastateltavien anonymiteettiä. Osalle haastateltavista ei ollut merkitystä sillä, tunnistetaanko heidät, toisille sillä oli paljonkin merkitystä. Tutkimuseettisesti en voinut siitäkään huolimatta vaarantaa tutkittavien henkilöllisyyksien paljastumista, että joillekin haastateltavista sillä ei ollut väliä. Haastateltavien lisäksi minun tuli pohtia heidän perheidensä ja lastensa anonymiteetin turvaamista. Lopulta päätin kertoa jokaisesta tarinasta erikseen. Aineisto-otteissa käytin pseudonyymejä ja varmistin tarkkaan, ettei

niissä ole mitään, mistä haastateltavat voisi tunnistaa. Ajattelin tämän tuovan aineiston esille sen kaikessa runsaudessaan. Lisäksi nojasin vahvasti haastateltavien tuottaman toisen tiedon merkitykseen ja halusin analyysin tuovan esille merkityksiä juuri sen tiedon tuottajien näkökulmasta. Vallitsevan, postmodernin isyystarinan mukaan isä osallistuu tiiviisti lastensa elämään. Molemmat vanhemmat osallistuvat tiiviisti lasten hoitoon ja kasvatukseen. Perhemallien moninaisuutta on myös alettu korostamaan. (Kekäle 2007, 40.) Vankilassa olevien isien kertomukset haastavat vallitsevaa isyyden mallitarinaa kertomalla isyydestä tilanteessa, jossa ei esimerkiksi kykene osallistumaan lapsen elämään tai hoitoon.

5. Juonianalyysi isien kertomuksissa

5.1. Kolme tarinaa isyydestä

Olen paikantanut isien haastatteluista kolme narratiivia. Olen nimennyt ne korjautuneen isyyden, rikkonaisen isyyden ja paikallaan pysyvän isyyden tarinoiksi. Seuraavaksi esittelen isien tarinat.

5.2. Korjautuneen isyyden tarina

Korjautuneen isyyden tarinoissa toistuu nuorena saatu ensimmäinen ehdoton vankeusrangaistus. Samaan ajankohtaan ajoittuu myös ensimmäisen lapsen saaminen. Elämä isäksi tulon aikaan on ollut rikkonaista ja ensimmäisestä ehdottomasta vankeusrangaistuksesta on alkanut myös vankilakierre. Isä-lapsi -suhde ei ole saanut tilaa muodostua, vaan rikollinen elämä ja alakulttuuri on sävyttänyt isäksi tulon aikaa. Vankilassa oloaikoja on useampia ja sinä aikana yhteydenpito ensimmäiseen lapseen on ollut rikkonaista. Myöhemmin lapsia on kuitenkin tullut lisää uuden kumppanin kanssa ja suhde myöhemmin syntyneisiin lapsiin on päässyt muodostumaan alusta alkaen. Samalla kun elämäntapa on vakiintunut, myös suhde ensimmäiseen lapseen on

korjautunut. Tarinat ovat malliltaan progressiivisia eli niissä korostuu onnellinen loppu, kuten ongelmien ratkaisu (Mykkänen 2010, 41.) Korjautuneen isyyden tarina muistuttaa kasvutarinaa (*personal growth story*), joita Vilma Hänninen ja Anja Koski-Jännes (1999) löysivät tutkiessaan riippuvuudesta vapautumisen tarinoista. Siinä henkilö muuttuu uhrista tai "nukesta" tietoiseksi toimijaksi. Toipuminen riippuvuudesta on edellyttänyt irrottautumista sisäisistä ja ulkoisista rajoitteista. (Hänninen & Koski-Jännes, 164-165.)

Toimijuus tarkoittaa yksilön suhdetta hänelle mahdollisen ja häneltä odotetun toiminnan sekä toteutuneen toiminnan välillä. Toimijuus edellyttää valintaa ja on olemassa silloin, kun on mahdollisuus tehdä toisin, valita tai reflektoida. (Ronkainen 2006, 531-532.) Riippuvuudesta irti pääsemisen kasvutarinoissa henkilöiden toimijuus näyttäytyy hyvin vahvana ja tietoisena. Erona kasvutarinan vahvaan tietoiseen toimijuuteen, korjautuneen isyyden tarinassa muutos tai kasvu isien kerronnassa on enemmänkin seurausta tai osa asioiden luonnollista kulkua, eivätkä isät jälkikäteen itse kerro tietoisesta toimijuuden muutoksesta. Se, että isät eivät puheessaan tuota vahvaa toimijuutta suhteessa muutokseen, ei kuitenkaan tarkoita ettei sitä heillä ole ollut. Toimijuus on toisin valitsemista siten, että tapahtumien kulku muuttuu. Jossain kohtaa isä on siis tehnyt valinnan asioiden muuttumisesta. Toimijuus nähdään helposti aktiivisen ja autonomisen yksilön kautta, mutta sen voi nähdä myös hiljaisen, asioihin ja olosuhteisiin sopeutuvan yksilön kautta. (Hurtig 2015, 115.)

Seuraavassa katkelmassa Mikael kuvailee elämää ensimmäisen lapsen syntymän aikaan, joka on ollut hyvin ristiriitaista. Toisaalta lapsen tulo oli ihana asia, toisaalta tiedossa oleva ehdoton vankeusrangaistus varjosti perhearkea.

Joanna: Miten tota millast sun elämä oli silloin ku sä tulit isäks ensimmäisen kerran?

Mikael: No ei se ollu just se että mulla oli ensimmäisen kerran passitus jo vankilaan silloin että sillee ei ollu elämä oikee hallinnassa.

Joanna: Oliko sä niinku sen lapsen syntymän aikaan jo vankilassa?

Mikael: En ollu mä olin sillon vielä siviilissä mutta mulla oli valmis tuomio kumminkin mitä mä odotin kokoajan.

Joanna: Joo. No kerro vaikka siitä tota millast se oli kun sust tuli isä?

Mikael: No mä muistan siitä sen että odottihan sitä tietenkin ensimmäine lapsi tosi paljon mutta se ahdisti ku tiesi että joutuu lähtee vankilaa ja se oli vielä ensimmäinen vankilareissu. Et se oli alle vuoden ikänen ku sitte jouduin lähtee ni sen muistan vaan että se ahdisti niinku kokoajan vaikka yritti olla siinä kotona sen lapsen kanssa niin kokoajan oli takaraivossa että kohta lähtee istumaan. Mut muutenhan se oli tosi ihanaa lapsi tuli.

Rikollinen ajatusmaailma saattaa erottaa vangit tavanomaisesta perhe-elämästä ja niistä perheenjäsenistä, joilla on "normaali maailmankäsitys" (Enroos 2018, 213.) Seuraavassa katkelmassa Marko kertoo rikollisen elämän ristiriidasta suhteessa "normaaliin perhe-elämään. Lopulta yhteydenpito ensimmäiseen lapseen katkesi.

Joanna: Millast se arki oli oliko tää lapsen äiti sit jotenki vastuussa?

Marko: Joo kyl se (äiti) hoiti sen lapsen ja..mä menin vähän niinku..muhun se ei vaikuttanu millään tavalla. Et mä olin vähä..niinku vaa juhlin. En osannut oikein suhtautuu siihen asiaan millään tavalla.

Joanna: Mites sit meniks sä siit sit pian vankilaa vai miten?

Marko: No joo mul meni koko nuoruus vankilassa. Oli pidempii ja lyhkäsii näit oloja täällä vankilas et..se meni siinä sitte. Mä olin iha muutamii kuukausii ehkä sit tuol siviilipuolel sillo kun tää tyttö synty.

Joanna: Joo. Käviks he sua kattomas tai miten?

Marko: Ei käyny. Mä tein siihen aikaan kaikkia pahuuksia vankilassa. Et milloin mä sit olin ku siellä on semmosia rangaistusosastoja ja rangaistaan siit huonon käytöksen takia vankia. Se meni sit siten et ei ne käynyt mua tapaamassa et mä olin vähä hankala kaveri niiden mielestä et ne halus semmmosta normaalia elämää ja mä en sit oikein sopeutunut siihen.

Myöhemmin lapsia tuli lisää ja isyys koki muutoksen. Suhde nuorempiin lapsiin muodostui läheiseksi jo alusta alkaen, mikä ei ollut mahdollista ensimmäisen lapsen

kohdalla. Mikael kuvaa seuraavassa katkelmassa läheisyyttä siten, että lapsista näkee, että he pitävät isästään.

Mikael: Niistä lapsista niinku näkee se on ensimmäiset lapset mulla kenestä oikeesti näkee että ne tykkää minusta ja se oli niinku sellainen muutos verrattuna että eihän se niiden lasten syy oo että ne ei oo mua nähnyt. Mutta kun tämä vaimo niin paljon puhuu minusta ja käy täällä niin niistä lapsista näkee oikeesti että ne tykkää ne haluaa tulla tänne.

Muuttuneeseen isyyteen kuuluu tiivis yhteydenpito lapsiin ja perheeseen sekä yhdessä tekeminen.

Joanna: Mitä te ootte tehny niinku perheenä?

Marko: Näitten pienempien kanssa?

Joanna: Nii vaikka.

Marko: Me ollaa ihan kaikkea tehty mitä kuuluu. Niiden harrastukset kaikki koulumatkat käyty huvipuistoissa sit ihan tavallista arkee eletty. Ihan kaiken näköstä. Mitä kaikkii ihan normi.

Vankilan jälkeen elämä jatkuu kuin ennenkin. Vapautumisen jälkeen asioita jatketaan siitä mihin jäätiin, käydään harrastuksissa ja tehdään tavallisia asioita.

Joanna: Mitä odotuksii sul on nyt ku sä pääset pois?

Marko: Meillä jatkuu arki sit ihan samanlaisena et me varmaan samana päivänä tulee sit mun luokse ja se jatkuu sit ihan taas ihan normi arkena et sit ruvetaan käymää harrastuksissa ja palataan siihen sit taas mitä meillä oli.

Korjautuneen isyyden tarinoissa korostuu muutos ja virheistä oppiminen. Tarinat ovat progressiivisia, lähtötilanne on vaikea vankilakierre ja rikkonainen elämä ja lopussa on rikollisuudesta irtipääseminen ja vastuulliseen isyyteen pyrkiminen.

5.3. Rikkonaisen isyyden tarina

Rikkonaisen isyyden tarinoissa isyys on jollain tavalla rikkoutunut, joko ennen ehdotonta vankeusrangaistusta tai sen myötä. Isyys on monesti jo alkanut vaikeasti ja ajoittunut elämäntilanteeseen, jota on varjostanut monenlaiset haasteet, kuten parisuhteen ongelmat. Rikkonaisen isyyden isät tuottavat vahvaa toimijuutta suhteessa tulevaan ja asioiden muuttumiseen, he näkevät olevansa itse vastuussa asioiden tilasta ja kokevat myös olevansa isossa roolissa asioiden muutoksessa. Vaikka monissa tarinoissa isät tuottavat suurta huolta tulevasta, se näyttäytyy kuitenkin toiveikkaana. Kahta erilaista rikkonaisen isyyden tarinaa kertoivat Antti ja Petteri. Rikkonaisen isyyden tarinat ovat regressiivisiä. Niissä päämäärää ei saavuteta vaan tarina päättyy häviöön, epäonnistumiseen tai menetykseen. (Mykkänen 2010, 41.) Rikkonaisen isyyden tarina muistuttaa Vilma Hännisen (2000) tragedian tarinaa, joka esiintyy hänen tutkimuksessaan työpaikan menetyksen tarinoista. Hännisen tragediassa päähenkilö keskittyy menneeseen ja entisen tilanteen palauttamiseen. Hän ei kyennyt voittamaan taistelua mennyttä vastaan mutta ei ole ollut valmis luopumaan taistelusta. (Hänninen 2000, 100.) Rikkonaisen isyyden tarinoissa suhde menneeseen on kuitenkin erilainen. Siihen suhtaudutaan haikeudella mutta samalla isät näkevät, ettei entiseen ole enää paluuta. Tulevaisuus näyttäytyy epävarmana ja pelottavana, mutta siihen valmistaudutaan toiveikkaana. Taistelusta siis ei ole luovuttu ja tulevaisuudessa odottaviin haasteisiin valmistaudutaan.

Antin tarina

Antti on saanut ensimmäisen lapsensa rikkonaisessa elämäntilanteessa. Lapsen syntymän aikaan hän vielä asui lapsen äidin kanssa, mutta pian vanhemmille tuli ero. Perhe sai nopeasti ulkopuolista apua vanhemmuuden tueksi. Seuraavassa katkelmassa Antti kertoo elämäntilanteestaan ennen vankilaa.

Joanna: Tota millane sun elämäntilanne oli sillon ku sä tulit isäks?

Antti: Hyvin rikkonainen. Silloin olin vielä sen hetkisen avopuolison kanssa asuttiin yhdessä mutta aika äkkiä lapsen syntymän jälkeen niin tuli sitten ero. Et semmonen todella rikkonainen vaikee elämäntilanne.

Hiljalleen elämä vakiintui tavalliseksi perhearjeksi ja eteni ilman yllätyksellisyyttä. Antti oli saanut valmennuksista ja neuvolasta apua isyyteensä. Isyyden kannalta merkityksellistä oli läheisyys lapsen kanssa ja yhdessä vietetty aika.

Joanna: Millast se arki oli?

Antti: No sitähan se oli, vaippojen vaihtoa ja syöttämistä se arki että ((naurahtaa)) et ei siinä oikeen mitään semmosta erikoista niinkun yllätyksellisyyttä ollut. Et ne oli sit niinkun niitä mitä oltiin käyty niissä..kuitenkin näissä valmennuksissa ja näissä vähän läpi niin..ja neuvolassa jo ennen syntymää kerrottu näitä asioita niin..sitä se oli sitä kasvun seuraamista ja tukemista ja muuta.

Joanna: Muistaks sä mitä te teitte silloin?

Antti: Emmä tiedä mulle oli ainakin tosi tärkeä niinkun se läheisyys. Ettei lapsi ollut vaan niinku jossain nukkumassa tai lepäämässä jossain käärössä et sitä otti lähelle ja satuja...se mua harmittaa ettei tullu satuja luettuja. Jälkeenpäin niinku tajunnu sen--

Antille oli tärkeää tehdä asioita lapsen kanssa ja elää aktiivista elämää. Lapsen kanssa käytiin paljon myös harrastuksissa, kuten Antti kertoo seuraavassa katkelmassa.

Joanna: Muistaks sä mitä te sit teitte ku hän oli niinku viikko viikko?

Antti: Me käytiin aika paljon tämmösissä perhekerhoissa mis oli kaikennäköstä toimintaa et siel oli aikuisille oli aina joku aihealue ja lapset sai leikkiä siinä lähistöllä, siellä oli paljon kaikkii leikkimahdollisuuksia. Sitten joissain otettiin aina lasta mukaan siihen toimintaan et siel käytiin aika paljon. Sitten arkeen kuului toi toi vauvaiinti lapsiuinti perheinti että niissä käytiin säännöllisesti ihan pienestä asti.

Vakiintunut perhearji rikkoutui uudelleen ehdottoman vankeustuomion myötä, joka oli samalla ensimmäinen. Vankilaan lähtöä valmisteltiin järjestelemällä erilaisia käytännön asioita kuten asunnon ylläpitoon liittyen. Lisäksi Antti vietti enemmän aikaa lapsen kanssa siltä varalta, että ensimmäisen tapaamisen järjestäminen vankilassa kestää odotettua kauemmin.

Joanna: Millast se aika oli kun sä kuulit et sä saat tuomion?

Antti: Aika heikosti niinku lapsen puolesta valmistauduttiin siihen et enemmänkin taloudellisia asioita, asuntoa ja tämmösiä pohdittiin ja mietittiin et pystynkö pitämään asuntoa..ja sitten kun perheneuvolassa jatkunut se kontakti jo pitkään tiiviinä niin siellä käytiin sit enemmänkin se jo valmiiksi että miten sitten tapaamisia ja miten kaikki pystytään niinkun järjestämään. Vaikkakaan ei tarkaan tiedetty et mikä on vankilan tapa ja järjestelmät tehdä mutta siinä määrin mitä pystyttiin ni yritettiin valmistautua.

Lapsen valmistelu isän vankilaan lähtöön taas jäi pienemmälle huomiolle ja lopulta sen suhteen Antti ja lapsen äiti päätyivät ratkaisuun olla kertomatta lapselle vankeustuomiosta. Murrayn ja Farringtonin (2008) mukaan on yleistä, että vanhemman joutuessa vankilaan, lapselle joko valehdellaan tai ei kerrota isän vankeustuomiosta. Sen sijaan äidin vankeustuomiosta kerrotaan herkemmin. Tutkijat sekä vankien läheisten tukijärjestöt jakavat kuitenkin yhteisen näkemyksen siitä, että lapselle on parempi kertoa vankeudesta. (Murray & Farrington 2008, 177.) Seuraavassa katkelmassa Antti kertoo ristiriitaisista ohjeista, mitä lapselle kertomisen suhteen annettiin ennen vankilaan tuloa. Hän kertoo myös huomaavansa ja pohtivansa sitä, mitä ajatuksia vankilassa olo herättää lapsessa.

Joanna: Miten sit tota muistaks sä sitä tavallaan sit tän lapsen kaa tätä käsitteliks sä sitä jotenki hänen kaa?

Antti: Oikeestaan ei käsitelty siltä osin se oli hyvin vaikee tilanne, toisaalta sai neuvoa että pitää olla rehellinen toisaalta sai neuvoa että onko nyt tilanne kuitenkaan kertoa sitä totuutta miten se on. Me lähdettiin sillä periaatteella että isä on poissa kotoa mutta että olenko mä sitten opiskelemassa tai jossain laitoksessa tai töissä tai jotenkin näin. Vieläkään ei oo ihan varmaa että tietääkö lapsi lopullista totuutta, hän on käynyt täällä muutamaan kertaan vanhempien kanssa tai mun avopuolison kanssa tai muuta toki havaitsee noi kaikki turvatoimet ovelta ja muuten vaikka perhetapaamistilassa saa olla niinkun omassa rauhassa. Mutta tota...se on mielenkiintoista kun kyllä se jotenkin vaikuttaa häneen ja hän miettii sitä. Se että onko tarhassa tullut esimerkiks joku toinen sanomaan että hei sun isäs on vankilassa tai jotain muuta että siinä on kovin joutunut miettii sitä että miten sen niinku sit kertoo ja kyllä mä olen toistaseks ainaki sitä kahdenkeskistä keskustelua tai muuten hänen kanssaan vielä siirtänyt. Siinä on omat hyvät ja huonot puolensa siinä totuuden kertomisessa että se on haastavaa se on vielä prosessissa että miten se tullaan työstämään.

Vankilassa ollessaan Antti on pyrkinyt pitämään tiiviisti yhteyttä lapseensa. Hän kertoo olleensa alusta asti jo hyvin aktiivinen tapaamisten ja yhteydenpidon suhteen. Se ei

kuitenkaan ole helppoa vankilan käytäntöjen ja vankilan ulkopuolella pyörivän arjen yhteen sovittamisen kannalta, eikä Antti pysty pitämään toivomallaan tavalla yhteyttä lapseen. Haastatteluissa kävi ilmi, että suljetun vankilan ja avovankilan käytännöt esimerkiksi puhelimen käytössä vaihtelevat paljon. Avolaitoksessa vangit saavat pitää mukanaan puhelinta kun taas suljetuissa vankiloissa käytetään yleisiä puhelimia, joita on osastoittain rajattu määrä. Yhteydenpito riippuu paljon sellien ovien aukioloajoista ja siitä, onko puhelinta vapaana.

Antti: Just se on tärkeää se yhteydenpito että niin paljon ku vaan mahdollista. Et meilläkin nyt sitten on täällä niin meillä on se kerran viikossa vähintään että mä soitan ja tietynä aikana päivästä, niin tietää koska täältä tulee tuntemattomasta numerosta soitto niin tietää vastata ja on niinku valmiudessa vastata ja et se on niinku kerran viikossa vähintään puhutaan puhelimessa ((litteroinnista poistettua tekstiä)) haasteellisinta on se, että hän on arkipäivisin päivähoidossa ja tietenkin meillä tuolla suljetulla osastolla menee sen verran aikaisin ovet kiinni ja se mahdollisuus soittaa et siinä tulee et ehtiikö soittamaan niin et on lapsi jo kotona tai saatavilla. Et se on ollut senkin takia se on mennyt siihen viikonloppuun. Mä uskon että jos ois mahdollista niin mä soittaisin useammin sitte.

Vankilan jälkeistä aikaa Antti odottaa ristiriitaisesti. Hän tietää, että vankeusrangaistus vaikuttaa hänen suhteeseensa lapseen. Samalla hän kuitenkin uskoo, että asia on selvitettävissä.

Joanna: Mietiks sä sun suhdetta lapseen vapautumisen jälkeen?

Antti: Mä joudun miettimään, mut mä yritän välttää sitä. Mä tiedän et se tulee vaikuttamaan niin paljon lapseen niinkun varsinkin ku koulu alkaa ja sitä tulee teini-iat ja kaikki muut niin tota...kyl mä tiedän että se vaikuttaa. Se missä määrin se hänellä on tiedossa jossain vaiheessa kokonaan et mä olen ollu vankilassa, mikä mun rikos on ollut, tietääks hän sen ja muuta niin kyl ne vaikuttaa. Jossain määrin mä pelkään sitä mut sit mä tiedän taas et ne täytyy kuitenkin käydä läpi ja ne täytyy niinkun pyrkiä jotenkin saamaan niinkun hyvin hoidettuu. Ei mul oo ratkaisuu eikä valmista niinku mietitty et miten mä sen...se tulee sitte aikanaan vastaan.

Antti on vankeustuomion myötä joutunut valmistautumaan kohtaamaan elämä, joka on täysin erilainen kuin se todellisuus, mitä on elänyt koko elämänsä vankeustuomioon asti.

Hän kuitenkin uskoo, että uuteen elämään asettuminen helpottuu, kun siihen osaa varautua.

Antti: Kyllä tää on, ei voi sanoo että romuttanut koko elämän mitä on ollut ja mitä on tähän asti niinku saavuttanut ja tehnyt, mut on ainakin siis niinkun täysin muuttanut. Ei oikeen pysty edes täysin valmistautumaa et mitä se arki tulee olemaa tuolla ulkopuolella sit tän jälkee. Et ne pelottaa mut jotenkin ku siihen osaa varautua niin se aina on helpompi.

Antti on epävarma tulevaisuudestaan lapsen elämässä. Vankilan ulkopuolella tapahtuu asioita, joihin Antti ei voi vaikuttaa. Lapsen äiti on puhunut muuttamisesta toiselle paikkakunnalle, joka mietityttää Anttia.

Joanna: Mut isäksi sä kotiudut ja..

Antti: Se on jokatapauksessa. Ainut negatiivinen puoli oli nyt että just viimeisessä puhelussa lapsen äidin kanssa niin lapsi oli taustalla ja huusi sieltä vaan että tota et isä et me muutetaan. Se tuli vähän yllätyksenä se. ((litteroinnista poistettua tekstiä)) Et nää on tämmösii asioita mitä taustalla tapahtuu ja mullekin tulee yllätyksenä.

Joanna: Mm m.

Antti: Se on harmi. Siis siit tulee omat haasteensa jos hän sit päättää muuttaa mä en tiedä miten. Meil on yhteishuoltajuus mut mul on tää tausta et mä oon täällä ollut tän ajan, miten se vaikuttaa siihen, miten se vaikuttaa tapaamisasioihin jos he muuttaa toiselle paikkakunnalle, tarha-asioihin, sitten ne viikko-viikko jos vaikka viikon on mulla aina niin miten ihmeessä tarha hoidetaan, et kaikki nää tulee sit kyl todella haastavina jos hän nyt sit päätyy siihen et hän lähtee lähtee muualle.

Petterin tarina

Petterin tarina eroaa Antin rikkonaisen isyyden tarinasta siinä, että elämä ennen vankeustuomiota on ollut hyvin vakiintunutta perhe-elämää jo pitkään. Hänen vanhimmat lapsensa ovat jo aikuisia ja lisäksi Petteri on ollut menestynyt työssään. Seuraavassa katkelmassa Petteri kuvaa elämäänsä ennen ehdotonta vankeusrangaistusta.

Joanna: Millast sun elämä oli ennen vankilaa?

Petteri: Hyvää elämää. Meillä oli perheyritys ja perustimme sen vaimon kanssa. Vaimo on omistaja nytkin [kaupunki] se juttu jatkuu. Ihan normaalia kuin tavallinen perhe vois sanoa.

Pidätystilanne tuli yllättäen ja se oli Petterille traumaattinen. Perhettä hän ei ehtinyt valmistelemaan. Koko prosessi oli sekä Petterille että hänen perheelleen hyvin raskas, Petteri kuvaa tuntevansa, että hänen lisäkseen myös perhe sai rangaistuksen. Perhe-elämä on Petterin tarinassa ollut "normaalia" ennen vankeusrangaistusta. Normaali on Petterin kertomuksessa sellaista elämää, jossa ei ole ongelmia.

Joanna: Kun sä kuulit et sä tuut vankilaan ni puhuiks sä lasten kanssa siitä?

Petteri: Se oli mulle shokki kun mua pidettiin kiinni mä olin töistä lähdössä ((litteroinnista poistettua tekstiä)) en ymmärtänyt mitä tapahtui.

Joanna: Sä et ehtiny kertoa sun lapsille?

Petteri: Myöhemmin vaimo sanoi joskus parin kuukauden päästä kun lastensuojelu pakotti. Se on tosi ikävä juttu alusta asti koko prosessi ja mulla on pieni lapsi joka kerta kun hän tulee tänne myös vartijat huomaa että hän itkee ((litteroinnista poistettua tekstiä)) mulla on semmonen mieli te kaikki varmaa tiedätte en pelkäästään minä sain rangaistuksen vaan koko perhe myös.

Petteri pyrkii olemaan tiiviisti yhteydessä perheeseensä. Yhteydenpito on kuitenkin vaikeaa vankilan käytäntöjen vuoksi. Seuraavassa katkelmassa Petteri kertoo yhteydenpidon haasteista suljetussa laitoksessa.

Petteri: Monessa se oli mun pelastus ku mä olin putsari. Mut sit on semmosia ku on kymmenen minuuttia se puhelin nii laske siinä, pitää oma perhe oma suhde yllä vaimon kanssa plus kellä on viis lastakin ei se kerkee juttelee niiden kanssa jos kymmenen minuuttia on aikaa. Sun pitäis päästä juttelee sun pojan kanssa kysyä sen harrastuksista, miten koulus on menny et se pääsis ite kertoo, avautumaan et ei se voi siinä minuutissa kahdessa lapsihan kestää ku se esimerkiks avautuu, sitä joutuu vähän niinku puhumaan ja et se vähän saa sen luottamuksen sit se pääsee kertoo. Et sä voi kymmenes minuutis tehdä sitä viidelle lapselle plus sitte vielä vaimon kanssa jutella. Et ne on niinku semmosia pieniä asioita että suurin osa kellä on normi perhe ja joutuu linnaan niin ne perheet rikkoutuu yhteydenpidon takia. Viikonlopputapaamiset nelkytviis minuuttia ajat sata kilometriä, sataviisikyt kilometriä ja oot nelkytviis minuuttia et saa koskee, et saa tehdä mitään. Niin on se vähän semmosta.

Petteri toivoo tulevaisuudeltaan, että saa vankilatuomiot on suoritettu ja perhe pääsee aloittamaan puhtaalta pöydältä. Siihen asti perheen arki on kokoajan vankeustuomioihin valmistautumista.

Joanna: Mitä sä toivot sun lasten osalta sit ku sä pääset pois?

Petteri: No emmä oikeestaan, mä oisin niinku tyytyväine ku nää kaikki tuomiot ois lusittu pois. Et pääsis tavallaa puhtaalta pöydältä alottaa ettei tarvis sitä mieltä et ku siihe valmistautuu sitte ku nyt sä tiedät et sä joudut linnaan ni sä valmistaudut siihen koko ajan. Se on niinku semmosta valmistautumista sit vaa et joo joo ja vähä hermoiletki.

Rikkonaisen isyyden tarinassa isä-ja lapsisuhde on kokenut rikkoutumisen, joko ennen vankilaa tai vankilan myötä. Rikkonaisuudesta huolimatta tulevaisuus näyttää valoisalta.

5.4. Paikallaan pysyvän isyyden tarina

Paikallaan pysyvän isyyden tarinassa vankeus ja isyys lomittuvat. Lapsia on useita ja syntymät lomittuvat vankilassaolon ja siviilissä olon välimaastoihin. Ensimmäinen vankilatuomio on tullut lasten ollessa pieniä. Vankilaan menoon ei liity suurta tunnetta, se on melkeinpä luonnollinen jatkumo asioille. Lapset ja puoliso ovat tottuneet tilanteeseen ja isyyttä rakennetaan vankilassa. Vankila on vahva osa isän identiteettiä. Paikallaan pysyvän isyyden tarinan kertoja on Mikko. Paikallaan pysyvä isyyden tarina on pysyvyyskertomuksen kaltainen, jossa tarina etenee ilman suuria nousuja tai laskuja. (Mykkänen 2010, 41.)

Mikon tarina

Mikon tarina eroaa muista isyyden tarinoista olennaisesti. Olen nimennyt sen paikallaan pysyvän isyyden tarinaksi. Isyyden alkuun liittyy runsasta päihteiden käyttöä. Lapsen kanssa hän vietti aikaa vain päihteettöminä aikoina, joita oli harvoin, kuten Mikko kertoo. Lopulta parisuhde on päättynyt eroon Mikon aloitteesta. Mikko ei juuri valmistautunut ensimmäiseen ehdottomaan vankeustuomioon. Päihteiden käytön hän kuitenkin lopetti, sillä vankila edellytti huumetestejä.

Joanna: Mimmost se arki oli silloin perheenä?

Mikko: No se oli vähän sellasta. Mä olin siinä silloin ku mä olin selvin päin, mä en oo lasten aikana ollut sekaisin. Aika harvoin siinä tuli oltua ja sittenhän se erokin tuli. Tai mä sanoin että parempi ku lopetetaan ettei tuu mitään ongelmia.

Joanna: Sit sä menit vankilaan. Muistaks sä et valmisteliks sä sitä vankilaan menoa jotenkin?

Mikko: Eipä sitä oikeen tullu valmisteltua siinä vaiheessa. Pari viikkoa ennen ku lähtö tuli niin mä aloin olee selvin päin ku piti testit antaa.

Vankilan myötä suhde lapseen säilyi tiiviinä. Mikko näki lastaan melkein viikoittain sillä hänen lähipiirinsä mahdollisti vankilaan tuomisen.

Joanna: Saiks sä pidetty sun lapsiin yhteyttä ku olit vankilassa?

Mikko: Joo kyllä ne kävi kerran viikossa melkein tapaamisissa. Sieltä on aika lyhyt matka. Sillai suurinpiirtein niin.

Joanna: Joo, se on ollu aika usein. Onks lasten äiti jotenki mahdollistanu sen?

Mikko: Joo ja sitte ku mun sukulaiset kävi niin sai aina kyydin.

Ensimmäisen vankeustuomion jälkeen elämä jatkui aika lailla samalla tavalla kuin ennen sitä. Pääteet olivat mukana vaihtelevasti. Mikko kertoo viettäneensä enemmän aikaa lapsen kanssa. Pian tuli kuitenkin uusi vankeusrangaistus jota seurasi vankilakierre.

Joanna: Sit sä olit vapaalla siviilissä. Millast sun elämä oli silloin?

Mikko: Mä olin siinä selvin päin. Välillä pitkiä aikoja, välillä vähän lyhyempiä. Vietin aika paljo aikaa just sen lapsen kanssa. Toiseksi vanhimman lapsen kanssa aika paljon ja sitten...sitten mä olinkin taas [vuosi] mä olinkin jo vankilassa vähä pidempään..

Mikko on rakentanut isyyttään pääosin vankilasta käsin. Seuraavassa katkelmassa hän kertoo kokemuksiaan raskausajoista, joista hänellä ei ole kokemusta sillä ne ajat on vietetty vankilassa.

Joanna: Nii sä oot täält vankilast käsin eläny semmost odotusaikaa tavallaa?

Mikko: Ei mulla oo sellasesta mitään hajua, toi viimeinenki lapsi on sillai että mä olin vankilassa. Oon ollu vankilassa kokoajan.

Vankilassa olon lisäksi Mikko on ollut myös mukana lasten arjessa ollessaan siviilissä. Kuten aiemmin Mikon tarinassa, hän vietti aikaa lasten kanssa vain ollessaan selvin päin. Seuraavassa katkelmassa hän kertoo arjesta kahden lapsen kanssa.

Joanna: Sit sä vapauduit vankilasta, mitäs sitte?

Mikko: Sitten, olinko mä puoli vuotta selvinpäin niin viikonloppuisin ne oli mulla ja välillä viikollakin. No itseasias ne oli aika useinkin viikolla. Mä muistan ku meille tuli kerran ton lasten äidinki kanssa semmone riitaki että mä ajoin sen pois ja ei noitten lasten tarvii ees olla sun kanssa ku on nii vaikeeta.

Joanna: Millast se sit oli ku niitä oli kaks?

Mikko: Tota se oli aika hienoo ja helppoa. Niistä oli seuraa toisilleen. Muistan että niitä oli hieno seurata kun jotakin niitten ei tarvinnu ees puhua toisilleen ku ne alko kaikkee pahojaki tekee. Ei niitten tarvinnu ees puhua mitään ku ne varmaan luki toistensa ajatuksia.

Mikkoa odottaa vapautuminen vankilasta, ja siihen liittyy ristiriitaisia tunteita. Kuten hän kertoi aiemmin, hän tiedostaa vankilassa olon vaikutukset lapsiin ja toivoo pysyvänsä siviilissä tällä kertaa. Vankeustuomion myötä elämä tietyllä tavalla pysähtyy ja silloin on tavallista että erilaiset tunteet nousevat pintaan ja pohditaan omien tekojen seurauksia läheisiin (Enroos 2018, 218). Samalla hän on ollut vankilassa hyvin pitkään ja pelkää ettei onnistu elämässä siviilissä. Koevapauden rajoitteet aiheuttavat Mikossa huolta.

Mikko: Kesällä varmaan koevapauteen -- mä mietin koko aika että lähdenkö mä vai en. Mä oon niin tottunut olemaan näissä en mä oo ikinä ollut koevapaudessa. Vähän siis kahden vaiheilla koko ajan et lähteekö vai ei kyl mä silti koko ajan oon lähdössä.

Mikko toivoo vapauduttuaan pysyvänsä tällä kertaa siviilissä pidempään kuin ennen. Vankilasta on muodostunut iso osa häntä ja hän on ikään kuin tottunut siellä oloon. Mikko kertoo tunteneensa viime vankeusrangaistukselle tultuaan että olisi tullut kotiin.

Joanna: Mitä toiveita ja odotuksii sul on vapautumisen suhteen?

Mikko: Ihan et mä pysyn siviilissä kerrankin vähän pidempään edes. Jos nyt jotain käy nii olisi vähän pidempään siviilissä. Vähä jännittää lähtee tonne ku tehnyt tolleen et katkaissut välit kavereihin

Samoin kuin vankeuteen, Mikko on pitkän vankilataustansa myötä tottunut myös yksinoloon. Hän kertoo ettei vapauduttuaan aio muuttaa perheen luo asumaan vaan muuttaa mieluummin omaan asuntoon.

Mikko: Ehkä ollaan totuttu jo siihen ni en mä haluaisi välttämättä.

Paikallaan pysyvän isyyden tarinassa ei ole suuria nousuja tai laskuja. Vankeus ja isyys kulkevat käsi kädessä. Tulevaisuuskaan ei pidä sisällään suuria notkahduksia tai merkittäviä muutoksia.

6. Narratiivien sisällöt teemoittelun avulla

6.1. Desistanssi

Desistanssi on 80-luvun alussa kehitetty käsite, joka tarkoittaa rikollisuudesta irtaantumista (Maruna 2017, 7). Vries Robbé ym. (2015) tarkastelevat artikkelissaan seksuaalirikollisten desistanssia tukevia suojelevia tekijöitä. Suojelevat tekijät voivat olla yksilön sisäisiä, psykologisia ominaisuuksia mutta niiden on ajateltu olevan myös laajemmin ulkoisiin, ympäristöön tai olosuhteisiin liittyviä tekijöitä. Joidenkin tutkijoiden mielestä ulkoiset tekijät saattavat olla jopa merkityksellisempiä kuin yksilön

sisäiset ominaisuudet. Seksuaalirikollisten desistanssia tukevana tekijänä merkittävimmit nousee esimerkiksi kyky luoda emotionaalisesti läheisiä ihmissuhteita, rakentava sosiaalinen ja ammatillinen tukiverkosto, kyky asettaa tavoitteita ja elää niiden mukaan, hyvä ongelmien ratkaisukyky, työ- ja harrastuselämään kiinnittyneisyys, päihteettömyys sekä toiveikas, optimistinen ja motivoitunut asenne rikollisuudesta irtautumiseen. Myös Laubin ja Sampsonin (2001) mukaan tutkimuksissa on todettu desistanssia edistävinä tekijöinä olevan ikääntyminen, vakiintunut työ, avioliitto, päihteettömyys, stressittömyys ja hyvä mielenterveys. (Vries Robbé ym. 2015, 18-29.) Isien kertomuksissa rikollisuudesta irtipääsemisessä korostui päihteettömyys, merkitykselliset ihmissuhteet kuten lapset ja puoliso. Myös työ nähtiin merkittävänä desistanssia edistävänä tekijänä. King (2013) kertoo artikkelissaan samasta havainnosta, jonka mukaan ehdonalaisvangit puhuivat työpaikasta merkittävänä rikollisuudesta irtautumista edistävänä tekijänä. Jotkut kertoivat työn merkityksestä perustuen aiempaan kokemukseen. Aiempien työssäolojaksojen aikana he eivät olleet tehneet rikoksia. Toiset taas ajattelivat työpaikan saamisen tilaisuutena osoittaa muille kykynsä positiivisiin muutoksiin omassa elämässä. (King 2013, 157-158.) Seuraavassa katkelmassa Mikko kertoo siitä, miten on käsitellyt vankilassaoloaan lastensa kanssa. Samalla hän puhuu siitä, miten pyrkii vankilasta vapautumisen jälkeen pysymään irti rikollisesta elämästä. Mikon desistanssia tukevia tekijöitä on työ, asunto ja päihteettömyys.

Mikko: No ei mä oon sanonu vaan et mä oon ollu tyhmä. Ei sille oikee mitää muuta voi sanoa. Se hokee sitä melkein joka kerta ku soitellaa et älä enää hölmöile ja mä nyt yritänki, oon aika paljon pedannu sillai etten tulis enää. Mä oon katkaissu kaikki välit kavereihin ja ajanu ajokortin, mul on työpaikat ja asunto viel tarvis saada. Sekin järjestyy tossa.

Mikael taas kertoo läheisten ihmissuhteiden merkityksestä rikollisuudesta irtautumisesta. Hänen mukaansa omien lasten saaminen viimeistään herättää vangissa vastuuden ottoa ja muiden ihmisten huomioon ottamista.

Mikael: No mun mielestä ainakin, mitä itte oon nähny tätä meininkiä kaheksantoistavuoden ajalta, nii lapset on kaikkein tärkein. Et jos se yhtää merkkää sille vangille jotain

ni se on kummiski semmone asia että sillo joutuu ottaa vastuuta ja ajattelee omaa nenäänsä pidemmälle asioita.

King (2013) on tarkastellut narratiivien ja identiteetti muutosten roolia ehdonalaista vankeusrangaistusta suorittavien miesten näkökulmasta, jotka ovat matkalla desistanssiin eli rikoksesta irtautumiseen. Desistanssinarratiivin kehittyminen oli voimakkaasti yhdistettävissä oman rikollisen menneisyyden ymmärtämiseen. Jotkut yksilöt kykenivät refleктоimaan omien tekojen negatiivisia vaikutuksia, ja rakentamaan narratiivin siten, että tulevaisuus rakentuu myönteisempänä suhteessa menneeseen. Menneisyyden teoista puhuessa korostui tunne voimattomuudesta tai autonomisuuden puutteesta. (King 2013, 155.) Seuraavassa katkelmassa Marko puhuu menneestään suhteessa nykyaikaan. Hän kertoo olleensa vankilakierteessä, jota vertaa tautiin, josta on parantunut. Kuvaamalla vankilakierrettä tautina Marko heikentää samalla omaa autonomisuuttaan vertaamalla sitä asiaan, johon ihminen ei voi itse vaikuttaa.

Marko: Sillon mä olin aika nuori. Olin sillo vankilois paljon. Mul oli semmone kierre päällä. Nyt sit on saanu sen ehkästyy tässä näiden kahden lapsen syntymän jälkeen et vois sanoo vähä niinku ois parantunu täst taudista.

Salovaaran (2019) mukaan desistanssin avulla voidaan hahmottaa yksilöllisiä elämänkulkuja. Siihen voi kuulua monenlaisia ulottuvuuksia, kuten päihderiippuvuudesta irtipyrkimistä ja identiteetin muuttumista. Desistanssi ei myöskään ole lineaarinen prosessi, vaan siihen kuuluu lipsahduksia, retkahduksia ja epävarmuutta. (Salovaara 2019, 64-65.) Seuraavassa katkelmassa Marko kertoo omasta matkastaan desistanssiin, johon kuuluu lipsahdus ja sitä kautta myös virheistä oppiminen. Hän on nyt uudestaan vankilassa pitkän siviilissäolon jälkeen.

Marko: Et nyt on niinku tämmöne tilanne ei voi mitää. Yhteyttä pitää paljon ni sitte ja pieni aikaha tää sit kumminki on et. Ei sais tehdä rikoksii pitää ottaa opiks taas.

Aineiston isät puhuivat työstä, asunnosta ja lähisuhteista desistanssia tukevin tekijöinä. Heidän kertomuksissaan näkyi myös desistanssiprosessille ominaiset lipsahdukset. Salovaara (2019) näkee desistanssin ja yhteisöön takaisin liittämisen sisältävän samoja elementtejä. Eläminen rikosmyönteisissä verkostoissa ja esimerkiksi päihderiippuvuus erottaa hänen tutkimuksessaan naisia normaalin piiristä. Tässä aineistossa isät kertovat myös samanlaisista, hyvin "normaaleista" asioista, joihin takaisin liittyminen edesauttaa rikollisuudesta irtautumista.

6.2. Vankeusrangaistuksen vaikutus lapsiin

Isien kertomuksista nousi huoli lapsista siviilissä, joihin isän vankeusrangaistus vaikutti monella tavalla. Isät kertoivat lasten kokemasta syrjinnästä, kiusaamisesta sekä rikoksen uutisoinnin vaikutuksista. Vankien lapsia haastatellut Saunders (2018) kertoo, että lapset ja nuoret, joiden vanhempi on vankilassa, kokevat sisäistä ja ulkoista stigmaa eli leimaavuutta. Sisäinen leimaavuus näkyi siten, että vanhemman vankeusrangaistuksella oli merkittävä vaikutus lapsen minäkuvaan ja sai lapsen pohtimaan sitä, onko hänessäkin rikollisia piirteitä. Lapset olivat myös huolissaan siitä, joutuvatko vanhempansa tavoin vankilaan jossain elämän vaiheessa. Osa haastateltavista olivat kuulleet samanlaista puhetta myös läheisiltä tai muilta aikuisilta, jotka olivat sanoneet nuorelle tai lapselle tämän tulevan vanhempansa kaltaiseksi. Suurin osa pelkäsi kohtaavansa muiden tuomitsemista tai tulevansa huonosti kohdelluksi jos vanhemman vankeusrangaistus selviää. Lapset kokivat myös erilaisuutta suhteessa ikätovereihinsa ja suurin osa puhui jonkinlaisesta puutteellisuuden tunteesta suhteessa muihin. Tämä vaikutti kielteisesti kaverisuhteiden muodostamiseen ja aktiviteetteihin osallistumiseen, kuten isänpäivän viettoon. Ulkoinen leimaavuus taas näkyi kiusaamisena ja syrjintänä. Nuoret kokivat esimerkiksi emotionaalista ja fyysistä väkivaltaa kuten nettikiusaamista tai kaverisuhteista ulkopuolelle jättämistä tai syrjintää muiden perheenjäsenten taholta. Isät kertoivat myös huomanneensa, että lapsia oli syrjitty tai kiusattu isän vankeusrangaistuksen vuoksi. (Saunders 2018, 23-25.) Seuraavassa katkelmassa Mikael kertoo lapsen kohdistuvasta syrjinnästä sekä koulukavereiden että aikuisten toimesta.

Mikael: Kyllä tuosta mun tytöstä huomaa sen, että onhan se välillä joutunu niinku koulussa vaikeuksiin ku kavero on saanu tietää. Eikä se oo sillee salannu ikinä, sanonu että isä on vankilassa. Mutta sitä on joutunut sitte opettajat ja kaikki suojelemaan, että ne on sitte kiusannu sillee, että jos ei leiki niiden kanssa ni me kerron kaikille et sun isä on vankilassa. Sitte on käyny pari kertaa sillee, että äiti on saanu tietää. Lapsella on vaikka ollu joku paras kavero, sen äiti on saanu tietää että mä oon vankilassa nii on kieltäny olemasta sitä lasta tekemisissä. Sitte oma lapsi itkee että hän haluaa mennä parhaan kaverin luo nii joutuu sitte keksimää jotai valheita miksi se ei voi sinne mennä.

Saundersin (2018) tutkimuksessa kiusaaminen oli yleistä sekä muiden aikuisten että ikätovereiden taholta. Opettajat saattoivat esimerkiksi tehdä vääriä olettamuksia lapsista siksi, että vanhempi oli vankilassa tai käyttää vanhemman vankeusrangaistusta kurinpitovälineenä ja verrata lapsen käytöstä vankilassa olevaan vanhempaan. Lapset kertoivat myös tullessaan kiusatuksi koulukavereiden toimesta kun selvisi, että vanhempi on vankilassa. Yli puolet haastatelluista kertoivat, että vanhemman vankeusrangaistusta oli käsitelty uutisissa ja sosiaalisessa mediassa, mikä taas altisti kiusaamiselle. Vaikka lapsia ei itse nimetty julkisesti, vanhempaa koskevien tarkkojen henkilötietojen julkaiseminen oli johtanut tunnistamiseen. Jotkut kertoivat tuntemattomien levittäneen yksityisiä henkilötietoja myös lapsista sosiaalisessa mediassa. (Saunders 2018, 22-25.) Isien haastatteluissa tuomioiden julkisuus tuli myös esille siten, että isät pohtivat sen vaikutuksia lapsiin. Seuraavassa katkelmassa Antti kertoo omasta huolestaan liittyen siihen, että hänen rikoksestaan on uutisoitu ja siinä on mainittu myös Antista tarkkoja henkilötietoja. Rikos voi koska vain tulla lapsen tietoon.

Antti: -- ja sitten kun tää mun rikos on ollut nimellä, paikkakunnalla, iällä lehdissä niin se on haastavaa. Elämä pienellä paikkakunnalla tai keskisuurella paikkakunnalla, missä voi missä tahansa tulla vastaan. Sen voi joku tarhalainen tai tarhan vanhempi yhtäkkiä möläyttää tai jotain, että ne on semmosii asioita mihin ei pysty varautumaan mut täytyy tiedostaa että ne voi koska vaan tulla vastaan.

Vankien lapset kertoivat joutuneensa myös sukulaisten syrjimäksi. Yli puolet kertoivat yhteydenpidon esimerkiksi isovanhempiin loppuneen vanhemman vankeusrangaistuksen myötä. (Saunders 2018, 25.) Myös isien kertomuksissa tuli esille vaikeutuneet perhesuhteet. Seuraavassa katkelmassa Samuel kertoo omasta kokemuksestaan

vankeustuomion myötä katkenneista suhteista sukulaisiin ja tuttaviiin. Samalla yhteydenpito on katkaistu koko perheeseen.

Samuel: Ihan face to face kerran yks ihminen sanoi mun vaimolle mä en pysty -- hän soitti mun vaimolle ettei halua kontaktia heidän kanssa ja hänen perheensä ei tule enää meille vaikka ennen näitä ongelmia kävivät usein -- Mun isä ja veli ei puhu mun kanssa. Viime viikolla ensimmäisen kerran puhuin isän kanssa, hänen oli pakko soittaa mulle sen takia hän soitti -- puhuimme kaks minuuttia eikä muuta. Isoveli joka asuu muualla ei oo puhunut mun kanssa melkein puoleen vuoteen, keskimäinen veli melkein puoleen vuoteen ei oo puhunut, sisko ei puhu, pelkän äidin kanssa oon yhteydessä --

Vanhemman vankeusrangaistuksella on monia kauaskantoisia vaikutuksia. Isien kertomuksissa nousivat esiin myös nämä vaikutukset ja joissain tilanteissa se aiheutti vaikeita tunteita, kuten huolta ja häpeää. Myös jatkuvasti laajeneva sosiaalinen media ja kiihtynyt uutisointi lisää rikoksen julkisuutta, rikoksesta tuomitun henkilötiedot ovat nopeasti suuren yleisön nähtävillä. Tätä kautta myös vankien läheiset saattavat olla häirinnän kohteena.

6.3. Portinvartijuus

Nesmith ja Ruhland (2008) tutkivat vanhemman vankeusrangaistuksen vaikutuksia lapsiin lasten kertomana. Lasten haastatteluissa tuli esille, että siviilissä olevasta vanhemmasta tulee väistämättä portinvartija lapsen ja vankilassa olevan vanhemman väliselle suhteelle. Siviilissä oleva vanhempi joko mahdollistaa suhteen lapsen ja toisen vanhemman välillä, tai estää sitä joko suoraan rajoittamalla yhteydenpitoa tai välillisesti tavalla, miten puhuu toisesta vanhemmasta lapselle. Samalla lapset ovat riippuvaisia siviilissä olevasta vanhemmasta yhteydenpidon jatkumiseksi. Tutkimuksessa havaittiin, että joskus yhteydenpidon rajoittaminen oli välttämätöntä perheen suojelemisen kannalta. Näissä tilanteissa vankilassa olevan vanhemman käytös oli haitallista perheelle, kuten rikollista toimintaa joka saattoi pitää sisällään lasten kaltoinkohtelua. Vaikka siviilissä oleva vanhempi halusi pysyä neutraalina osapuolena, hän saattoi joutua portinvartijan

asemaan. Näin tapahtui jos isän ja lapsen välistä vuorovaikutusta piti tulkata. Joissain tapauksissa siviilissä olevan vanhemman piti selittää lapselle vankilassa olevan vanhemman käytöstä, vankilaelämään liittyviä asioita tai jopa valmentaa lasta kommunikoinnissa vankilassa olevan vanhemman kanssa. Tapaamisiin ja puheluihin liittyi paljon piirteitä, joihin vaikutti esimerkiksi kulunut aika yhteydenpitojen välillä. Vankila tuo paljon erityisiä haasteita suhteen ylläpitoon, kuten etäisyys, vankilaan pääsemisen vaikeus esimerkiksi kuljetusongelmien vuoksi, tapaamis- ja puhelukäytännöt sekä säännöt ja tilat tapaamisille jotka eivät olleet lapsiystävällisiä. (Nesmith & Ruhland 2008, 1119-1125.) Isien haastatteluista löytyi erilaista portinvartijuutta. Joskus siviilissä oleva vanhempi oli kokonaan mahdollistanut isä- ja lapsisuhteen muodostamisen käymällä säännöllisesti tapaamisilla ja pitämällä tiiviisti puhelimitse yhteyttä. Joskus vanhempi oli tehnyt päätöksen olla tuomatta lasta vankilaan joka oli johtanut suhteen katkeamiseen. Joissain tapauksissa portinvartijuus taas oli muuttumassa ja se ulottui myös lapsen muihin sukulaisiin, mikä herätti isissä pelkoa tai epävarmuutta. Seuraavassa katkelmassa Mikael kertoo lasten äidin olleen välttämätön suhteen muodostumisen mahdollistaja, ilman äidin toimintaa suhdetta olisi tuskin koskaan muodostunut.

Mikael: Se on niin paljon siitä vaimosta kiinni että vaimo on pitänyt tuon suhteen tollasena et se on muodostunut. Jos vaimo ois ollu sillee et se ei käytä lapsia täällä nii eihän ne, monenki isä niin ne ois halunnu ite niinku nähdä lasta mutta ku vaimo oli sitte sellane että ei tuonu tänne.

Antin tarinassa portinvartijuus ulottuu myös pidemmälle lapsen muihin sukulaisiin. Seuraavassa katkelmassa hän kertoo voimattomuuden tunteestaan siviilissä tapahtuviin asioihin nähden.

Antti: Mä toivoisin et mä ehtisin arkeen palautumaan ennen ja et pystyisin siihen vielä vaikuttamaan et tulee niinkun se toine ajatus vielä et mieta nyt sit niinkun lapsen kannalta niitä asioita, mieta mun kannalta sitä. Et muistaki näkökohdista. Mä oon nyt ymmärtäny ja tiedänki sen että suku siellä on hyvin vahvasti takana vaikuttamassa asioihin ja lapsi ei oo välttämättä kotona sillon ku mä soitan viikonloppuna, se on sukulaisen kanssa jossain just siihen aikaan ja kaikkee tällasta hyvin inhottavaa siel taustalla tapahtuu eikä niihi oikee pysty vaikuttamaankaa -- On se niinku et vähän niinku huolestunut ja kyl se niinkun

mieltä painaa et kaikkensa tekee mut mitä pystyy ja sittenki viel siihenki vielä lisäksi laitetaa viel lisää esteitä ja haasteellisuutta kyllä se niinku painaa mieltä.

Marko kertoo lapsen äidin päätöksestä olla tuomatta lasta tapaamiselle. Katkelmassa tulee esille myös Markon näkemys oman toimintansa vaikutus äidin tekemään ratkaisuun.

Marko: -- Se meni sit siten et ei ne käynyt mua tapaamassa et mä olin vähä hankala kaveri niiden mielestä et ne halus semmosta normaalia elämää ja mä en sit oikein sopeutunut siihen.

Toisen vanhemman ollessa vankilassa, nousee toisen vanhemman rooli lapsen ja vanhemman yhteydenpidossa väistämättä suureksi. Lapsen vanhemmat ovat useimmissa tapauksissa joko olleet parisuhteessa tai ovat edelleen, vankeusrangaistuksen aikana. Tästä syystä on yleistä, että vankeusrangaistusta suorittava vanhempi herättää jotain tunnereaktioita toisessa vanhemmassa. Tämä väistämättä vaikuttaa siihen, miten hän suhtautuu lapsen ja vankilassa olevan vanhemman suhteeseen. (Nesmith & Ruhland 2008, 1125.)

6.4. Hyvä isä

Isät puhuivat "hyvästä isyydestä" suhteessa omaan elämäntarinaansa. Perälä-Littusen (2004) selvityksen pohjalta tehdyn koosteen mukaan "hyvä isä" viettää aikaa lastensa kanssa ja huolehtii perheestään. Hyvä isä näyttää tunteensa, osoittaa lapsilleen kuinka tärkeitä he ovat. Lisäksi hän luo perheeseen turvaa ja osaa pitää kuria. Hän on esimerkillinen elämäntapojensa suhteen ja on miehen malli. Hyvä isä myös turvaa perheen taloudellisen hyvinvoinnin. Hyvä isä ei hermostu silmittömästi eikä huuda. Hyvä isä myös kasvattaa lapset yhdessä äidin kanssa. (Mykkänen & Aalto 2010, 49.) Isien kertomuksissa hyvä isyys liittyi samankaltaisiin asioihin. Seuraavassa katkelmassa Petteri kertoo miten vankeusrangaistukseen valmistautuminen vaikuttaa lasten kanssa vietettyyn aikaan. Lapsille kiukustuminen tuo syyllisyyden tunteen.

Petteri: Et sä niinku katot sit jos sä vaikka kiukustut vähä lapsilleki et nyt niinkö sä yrität järjestää hommia nii sit sulle taas tulee paha mieli että voi voi kohta ne jää taas yksin.

Fowler ym. (2017) ovat tutkimuksessaan haastatelleet vankilassa olevia miehiä heidän isyyden kokemuksistaan. Huolimatta vankilan asettamista rajoituksista, haastateltavat halusivat olla hyviä isiä ja antaa lapsilleen hyvän elämän. Tutkimuksessa selvisi, että isien omat lapsuudet ja suhteet omiin vanhempiin olivat hyvin rikkonaisia. Monet olivat myös kasvaneet erillään biologisista vanhemmistaan. (Fowler ym. 2017, 692-699.) Seuraavassa katkelmassa Mikael kertoo vastuusta, mitä isänä olemiseen kuuluu. Hän kertoo itse saaneensa huonon kasvatuksen ja haluaa välttää samaa omien lastensa kohdalla.

Mikael: Se on kumminki niin iso vastuu mun mielestä sen lapsen kanssa olla. Sitten ku ite on saanut ihan päin persettä kasvatuksen ni ei halua sitä siirtää omille lapsille, haluaa toimia just päinvastoin että ne on kumminkin rakkaimpia ihmisiä mulle tässä maailmassa että heidän puolesta tekis ihan mitä vaan.

Isien kertomuksissa hyvä isyys oli lapsen elämään osallistumista, läsnäoloa ja esimerkiksi lapsen harrastuksiin osallistumista, jota vankilassa olo katkaisi. Saman havaitsi Fowler ym. tutkimuksessaan, jossa isät kertoivat jokapäiväisistä aktiviteeteista lastensa kanssa, kuten kouluun viemisestä, puistoon menemisestä tai kalastamisesta. (emt., 701-702.) Seuraavassa katkelmassa Marko kertoo, mitä aikoo tehdä lastensa kanssa vapautumisen jälkeen.

Joanna: Mimmost sä aattelet et se arki sit on?

Marko: No se on semmosta ihan et tehdään ruokaa kotona ja käydään harrastuksissa ja ihan tavallista. Ne käy koulussa ja tällästä joka päiväistä. Suunnitellaa mitä vaikka viikonloppuna tehtäis ja näin pois päin.

Rikostaustaisten naisten tarinoita tutkinut Ulla Salovaara (2019, 117) käyttää sanaa vastuurationaalisuus kuvatessaan naisten huumeidenkäyttöä. Joskus huumeidenkäyttö oli hallittua ja naiset kertoivat voivansa lopettaa huumeiden käytön siinä vaiheessa kun halusivat. Mikko kuvaa päihteiden käyttöönsä samalla tavalla, hän on kyennyt lopettamaan

kun on ollut pakko. Hyvä isä on Mikon tarinassa vastuurationaalinen, hän ei ole päähtyneenä lasten seurassa, sillä tietää siihen liittyvät riskit.

Joanna: Miten lasten kaa jos sä oot alkanu käyttää?

Mikko: Sitte mä en oo lasten kanssa. Tai sit mä oon lasten kanssa ku mä oon muutaman päivän nukuttuu. Jos kuukaudenki tossa joka päivä vetää jotain ni et sä seuraavana päivänä vielä oo selvinpäin vaikka sä olisit nukkunu. Siinä voi ihan mitä vaan sattua niiden lasten kanssa. Emmä viitti ottaa kontolleni sitä. On vähän jotai myrkkyjä elimistössä nii sattuu jotain tai huomio herpaantuu.

Isien tarinoissa hyvä isä on vastuuntuntoinen, ei hermostu lapsilleen, osallistuu lasten harrastuksiin ja pyrkivät kasvattamaan lapsensa hyvin. Isät pyrkivät vastaamaan näihin vaatimuksiin huolimatta siitä, että ovat vankilassa ja elävät hyvin erilaista elämää kuin monet muut isät. Heillä on kuitenkin hyvin samanlaiset haaveet ja tavoitteet kuin mihin moni muukin isä varmasti pystyy samaistumaan.

6.5. Lapsen suojeleminen vankilamaailmalta

Isien kertomuksissa nousi esiin halu suojella lasta vankeustuomiolta tai laajemmin rikolliselta elämältä. Joidenkin isien kertomuksissa tämä näkyi siten, että he olivat jättäneet kertomatta vankeusrangaistuksesta lapselle. Siihen vaikutti halu suojella lapsia joko tuomiolta tai vankilaympäristöltä. Jones ym. (2012) havaitsivat tutkimuksessaan, että vanhemmat usein jättävät lapsilleen kertomatta vankeusrangaistuksesta tai valehtelevat siitä, mitä vanhemmalle on tapahtunut. Salailu voi olla seurausta halusta suojella lasta, vanhemmat saattavat olla kertomatta ennen oikeudenkäyntiä siinä toivossa, että heidät todetaan syyttömiksi ja he palaavat kotiin. Jotkut vanhemmat uskoivat, että vankeustuomiosta kertomatta jättämisen jälkeen he kykenisivät palaamaan kotiin ja asiat jatkuvat kuten ennen vankeusrangaistusta. Joskus toinen vanhempi haluaa kertoa ja toinen ei. Lapsen näkökulmasta vanhemman poissaoloa on vaikeampi käsittää, jos siihen liittyy salailua, lisäksi se voi heikentää vanhemman ja lapsen välistä luottamusta ja lisätä

epävarmuutta. Lapset voivat myös kuulla tuomiosta jostain muualta. Vankeustuomiosta kertominen ikätasoisesti koettiin usein helpottavan lasta sopeutumaan tilanteeseen ja vähentämään ahdistuksen ja syyllisyyden tunteita. Jotkut rikostyypit, kuten seksuaalirikokset, myös vaikeuttavat lapselle kertomista tai vaatii ainakin joidenkin yksityiskohtien ulkopuolelle jättämistä. (Jones ym. 2012, 65-66.) Seuraavassa katkelmassa Marko kertoo omasta päätöksestään olla kertomatta lapsille vankeusrangaistuksestaan. Hän on ratkaissut asian kertomalla olevansa ulkomailla töissä. Marko on jättänyt kertomatta lapsilleen suojellakseen heitä. Marko on myös suunnitellut tarinansa pitkälle vankeuden jälkeiseen aikaan jotta ei paljastuisi, että hän on ollut vankilassa.

Marko: -- Nyt mä halusin lapsii suojella et ne ei tiedä et mä oon nyt vankilassa. Mä sanoin et mä meen töihin et mul kestää näin ja näin kauan ja selitin niille sen asian, valmisteltii sitä et ku mä lähdin ku mä tiesin tän päivämäärän. -- Mut kyl mä oon huomannu et ku mä soitan sinne et ne ei oikee hyvi voi. Et se vaikuttaa nihi niitte tilanteeseen, se on nyt hyvä silti et ei ne tiedä mun mielestä. Kyllä sitä lapsii halua suojella kaikelta pahalta et ois se ikävää tulla kattoo niille tänne tai niil menis huonosti elämä et yrittää niinku kaikkes niitten etee tehdä et sais mukava elämän.

Omien lasten suojeleminen tuli esiin myös laajempina toimina sitä kohti, ettei lapsi itse joutuisi vankilaan tai eläisi rikollista elämää. Petteri kertoo seuraavassa katkelmassa miten pyrkii pitämään lapset erillään asioista, jotka ovat hänen kohdallaan johtaneet vankeustuomioon.

Petteri: Mä pyrin siihen että mun lasten ei tarvii kokee kaikkea, niinku tämmöstä vankilaelämää, mitään mikä liittyy meidän kulttuuriin. Siks mä en oo opettanu niitä mihinkää tommoseen. Mun perhe me pidetään täysin ulkopuolella ja turvassa se on niinkun näin. Ne mitä mä oon joutunu kokee se on huono homma mutta mä en rupee niitä. Mä hoidan nää alta pois ja sit vaa yritän niinku ylöspäin.

Isät kertoivat pyrkivänsä suojelemaan lapsiaan erilaisilta asioilta, jotka liittyvät vankilaan. Aina nämä ratkaisut eivät olleet helppoja, kuten Marko kertoo aiemmin. Vankeustuomion salaaminen lapselta tarkoitti myös sitä, etteivät he päässeet katsomaan Markoa vankilaan.

7. Yhteenveto ja pohdinta

Aloitin tutkielman teon tarkoitukseni selvittää vankeuden vaikutuksia isä-lapsi -suhteeseen vankeusrangaistusta suorittavien isien näkökulmasta. Teemahaastattelurunkoni rakentui kolmesta ajallisesta teemasta: aika ennen vankilaa, vankilassa ja vankilan jälkeen. Ajattelin näiden kolmen ajanjakson tarjoavan ajallisesti etenevän kertomuksen joka osoittaisi selkeästi yhteyden vankeusrangaistuksen ja isä-lapsi -suhteen muuttumisen välillä. Jo haastatteluja tehdessä kuitenkin huomasin, että isien tarinoissa isyyttä ja suhdetta lapseen määritteli paljon laajemmat tekijät kuin pelkkä vankeus. Analyysiin siirtyessäni päätinkin kysyä aineistolta mitä merkityksiä vanhemmuus saa vankeusrangaistusta suorittavien isien tulkitsemana. Näin ajattelin antavani tilaa aineiston omalle kerronnalle, joka osoittautuikin hyvin rikkaaksi.

Isät kertoivat monenlaisista asioista, jotka heitä ja heidän perheitään olivat koskettaneet ja toisin kuin olin ennustanut, vankila ei suurimmassa osassa noussut esiin niistä voimakkaimpana. Isät kertoivat lapsettomuudesta, vanhemmuuden haasteista, päihdeongelmista, pakolaisuudesta, vähemmistöön kuulumisen haasteista sekä työssä uupumisesta. Isä-lapsi -suhteeseen oli myös isien kertomuksissa vaikuttanut hyvin monenlaiset asiat. Ennen vankilaa elämä oli saattanut olla niin rikkonaista, ettei siihen perhe-elämä sopinut. Elämäntilanteeseen vaikutti esimerkiksi rikollinen elämä tai päihheet. Joskus isyys oli kohdannut muita haasteita, kuten eron tai riitaiset välit entiseen puolisoon, joiden seurauksena oli pitänyt totutella uudenlaiseen tilanteeseen ja esimerkiksi etävanhemmuuteen. Joskus lapset olivat tulleet isien elämään vasta vanhempana ja suhde oli alkanut muodostumaan vasta silloin, kun lapsi oli jo isompi. Joissain kertomuksissa isyyteen ja isänä olon velvollisuuksiin yhdistyi esimerkiksi halu suojella lapsia kulttuurisilta asioilta, jotka isän omassa elämässä olivat johtaneet vaikeisiin tilanteisiin ja jopa rikoksiin. Joskus isät olivat joutuneet tekemään vaikeita ratkaisuja perheensä näkökulmasta, ja lähteä esimerkiksi hakemaan turvapaikkaa toisesta maasta, mikä on merkinnyt isä-lapsi -suhteen katkeamista hetkeksi kokonaan. Aina isyys ei ole myöskään ollut toivottua. Joskus sitä oli taas joutunut odottamaan kauan.

Aineistossa isät kertovat asioista, jotka koskettavat varmasti isoa osaa kaikista isistä ainakin jossain elämän vaiheessa.

Enroos (2018) on myös havainnut perhesuhteiden moninaisuuden haastatellessaan vankilasta vapautuneita. Vankila ei ole irrallaan muusta elämästä vaan on osa henkilökohtaista elämäntarinaa. Haastateltavat puhuivat eroista, kykenemättömyydestä nähdä itseään isänä, parisuhteista sekä vaikeista läheisriippuvuussuhteista. Vankilaa kuvataan usein perheelle vieraana ja perhettä erottavana asiana, mutta Enroosin haastatteluissa tuotiin esille, että erottava tekijä ei välttämättä ole itse vankila vaan pikemminkin rikokset, jotka saattavat aiheuttaa arvoristiriitoja perheenjäsenten välille. (Enroos 2018, 209-213.) Tein samanlaisen havainnon omassa analyysissäni. Isät eivät puhuneet vankeuden vaikutuksista isä-lapsi -suhteeseen yhtä merkittävänä kuin kaikista siitä, mitä elämässä muuten tapahtui. Vankeus oli enemmänkin seurausta muista asioista ja vankila oli isyyden kannalta vain sivujuonne. Isä-lapsi -suhteeseen vaikuttivat paljon perustavanlaatuisemmat tekijät.

Vankila on haasteellinen ympäristö isä-lapsi -suhteen ylläpitämiseen, joka tuli esille isien haastatteluissa. Varsinkin suljetun laitoksen yhteydenpitokäytännöt ovat rajalliset ja luovat hyvin tiukat raamit perhesuhteiden ylläpitämiseen. Vaikka tapaamisia, perheleirejä ja yhteydenpitoa on, niiden käytännön toteutuminen on kuitenkin riippuvainen monenlaisista asioista. Isän ja lapsen tapaamiset ovat hyvin paljon kiinni vankilan ulkopuolelle jäävän läheisverkoston kyvystä ja halukkuudesta toimia tapaamisten mahdollistajina. Tätä läheisverkostoa voi olla nykyinen tai entinen puoliso, perhe, sukulaiset tai ystävät. Vankilassa olevan ihmissuhteisiin liittyy paljon erilaisia vaiheita kuten tietysti kenen tahansa. Vankilassa mahdollisuudet vaikuttaa näihin asioihin ovat kuitenkin heikommat. Jos lapselle ei esimerkiksi löydy saattajaa vaikka välirikon vuoksi, vankilassa olevan on hyvin vaikea vaikuttaa siihen. Lisäksi vankeusrangaistusta suorittava käy itse läpi monenlaisia tunteita riippuen esimerkiksi rangaistuksesta, miten siihen päädyttiin ja miten aika vankilassa on rakentunut. Joskus tapaamiset saattavat vaikeutua vankilassa olevan aloitteesta. Vaikeat tunteet kuten katkeruus, häpeä, syyllisyys tai halu suojella lasta saattavat johtaa tapaamisten vähäisyyteen tai siihen, ettei niitä ole ollenkaan. On mahdollista, etteivät lapset tai lähipiiri edes tiedä isän

vankeusrangaistuksesta. Vankeusrangaistuksen salailu saattaa johtaa siihen, ettei lapsia nähdä koko tuomion aikana. Enroos (2018) havaitsi, että tapaamisia ei välttämättä haluta esimerkiksi siksi, koska tapaamiset tekevät surulliseksi tai he kokivat vieraantuneensa tai etäännyneensä perheestä. Ikävääntunteet saattavat myös kasvaa tapaamisilla ja siksi tapaamisia ei haluta. (Enroos 2018, 213.)

Vankilassa tapahtuvat asiat, kuten pahoinpitelyt ja pelko omasta turvallisuudesta vaikuttavat olennaisesti myös isyyteen. Isäänsä katsomaan tullut lapsi saattaa nähdä mustelmilla olevan tai pelokkaan isän. Jotkut rikostyyppit myös aiheuttavat sen, että vangit joutuvat olemaan suljetussa laitoksessa koko vankeusrangaistuksen, vaikka edellytyksiä avotuloon olisi. Esimerkiksi seksuaalirikolliset ovat vankilassa niin suuren väkivallan uhan alla, että heidän sijoittaminen muiden vankien keskuuteen on usein mahdotonta. Jos vangin ajatellaan olevan vaaraksi muille tai tekevän vankilassa jotain kiellettyä, häntä voidaan pitää suljetussa laitoksessa. Suljetussa laitoksessa turvatoimet ovat paljon avolaitosta tiukemmat ja kuten yhden haastateltavan pohdinnoissa tuli ilmi, lapset havaitsevat ne. Vierailut voivat olla lapselle pelottava kokemus ja kynnyks vierailuille voi olla korkeampi.

Uskon tutkielmani välittävän olennaista tietoa juuri niiltä ihmisiltä, joita vankeusrangaistus ja isyys koskettaa. Kuten toisen tiedon ajatellaankin tekevän, isien haastatteluissa pääsee esille se, minkälaista sosiaalista todellisuutta juuri tässä marginaalisuuden paikassa tuotetaan. Se, mihin suuntaan tutkimusasetelma kehittyi aineiston myötä, osoittaa juuri vaaran, mikä piilee siinä että tietoa tuotetaan keskuksen näkökulmasta eikä anneta tilaa marginaalissa elävän äänelle. Aineisto toi esille varsin erilaista tietoa siitä mitä olin etukäteen ajatellut. Mikään aineisto ei ole kuitenkaan koskaan irrallinen siitä kontekstista, jossa sitä analysoidaan. Tässäkin tutkielmassa aineistoa katsotaan hyvin erilaisesta paikasta kuin mistä haastateltavat sitä tuottavat. On siis mahdollista, että joku olennainen asia on jäänyt huomioimatta.

Isyyskokemusten tutkiminen vankilassa vankeusrangaistusta suorittavien isien näkökulmasta on vain yksi hyvin rajallinen näkökulma marginaalissa olevan isyyden tutkimiseen. Muita samankaltaisia tutkittavia ryhmiä ovat esimerkiksi asunnottomat,

paperittomat tai päihderiippuvaiset isät. Myös pelkästään vankeudessa on hyvin erilaisia ryhmiä, joiden äänen kuuluminen isyystutkimuksen kentällä olisi tärkeää. Mitä isyyden tarinaa kertoisivat esimerkiksi sakkovangit?

8. Lähteet

Eerola, P. & Mykkänen, J. 2017. Isänä vankilassa. Haaste 17 (1), 12–13.

<http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12017/isanavankilassa.html>. Viitattu 10.5.2019.

Eerola, Petteri & Mykkänen, Johanna (2014) Isyyskokemusten jäljillä. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus, 7-18.

Ellilä, Tuire. Vankilassa olevan miehen monimuotoinen ja tilannesidoksinen isyys. 2012. Tampere: Tampereen yliopisto.

Enroos, Rosi (2008) Vankila lapsuudessa - Lapset vankilassa: Tutkimus lapsista, joiden elämää äidin vankeus värittää. Helsinki: Rikosseuraamusvirasto.

Enroos, Rosi (2015) Vankila, vanhemmuus ja lapsi: Näkökulmia perhekäytäntöihin. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

Enroos, Rosi (2018) Tunteet vankilan varjossa. Teoksessa Petteri Eerola & Henna Pirskanen (toim.) Perhe ja tunteet. Helsinki: Gaudeamus, 203-223.

Fowler, Cathrine, Rossiter, Chris, Dawson, Angela, Jackson, Debra & Power, Tamara (2017) Becoming a "Better" Father: Supporting the Needs of Incarcerated Fathers. The Prison Journal. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0032885517734495>. Viitattu 2.6.2019.

Granfelt, Riitta (2007). "Oppisin elämään riippuvuuteni kanssa": Tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. Helsinki: Rikosseuraamusvirasto.

Granfelt, Riitta (2017) Vankeuden värittäjä haastattelu. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 378-397.

Harrikari, Timo & Westerholm, Kristina (2014) Kriminaalihuoltotyöstä rikosseuraamukseen. Teoksessa Henrik Lindeborg, Mari Suonio & Tytti Lassila (toim.) Rikosseuraamuslaitos, 48-72.

Heikkinen, Hannu (2018) Teoksessa Raine Valli ja Sanna Herkama (toim.) Ikkunoita Tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 170-187.

Hurtig, Johanna (2015) Murretuista murtajiksi - muutoksia vanhoillislestadiolaisten naisten yhteisösuhteissa ja toimijuudessa. Teoksessa Elina Virokannas & Sanna Väyrynen (toim.) Varjoja naiseudessa. 113-147. Kuopio: Unipress.

Huttunen, Jouko (2014) Isyyden muutos ja tulevaisuus. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus, 178-196.

Hyvärinen, Matti (2017) Haastattelun maailma. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 11-45.

Hänninen, Vilma (2000) Narratives of recovery from addictive behaviours. Teoksessa Vilma Hänninen. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto, 157-175.

Hänninen, Vilma (2000) Työpaikan menetys tarinana. Teoksessa Vilma Hänninen. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto, 93-105.

Hänninen, Vilma (2018) Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Raine Valli ja Sanna Herkama (toim.) Ikkunoita Tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle

tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 188-208.

Jokinen, Arja, Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (2004) Puhua vastaan ja vaieta: neuvottelu kulttuurisista marginaaleista (toim.) Helsinki: Gaudeamus.

Juhila, Kirsi (2004) Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala. Puhua vastaan ja vaieta: neuvottelu kulttuurisista marginaaleista (toim.) Helsinki: Gaudeamus, 20-32.

Kekäle, Jari (2007) Postmoderni isyys ja uskonnollisuus: Tarinallinen näkökulma. Joensuu: Joensuun yliopisto.

King, Sam (2013) Early desistance narratives: A qualitative analysis of probationers' transitions towards desistance. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1462474513477790>. Viitattu 29.5.2019.

Kiuru, Hanna (2015) Tragedian tarina: Nuoren itsemurhaan päättynyt elämä vanhemman kertomana. Turku: Turun yliopisto.

Kriminaalihuollon tukisäätiö. Helsinki. <https://www.krit.fi/saatio/palvelumme/ehja-perhe-toiminta/> Viitattu 19.10.2018.

Kujala, Erkki (2003) Sodan pojat: Sodanaikaisten pikkupoikien lapsuuskokemuksia isyyden näkökulmasta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Laitinen, Merja ja Uusitalo, Tuula (2007) Sensitiivinen tutkimus. Janus. Sosiaalipolitiikan Ja Sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti. Jyväskylä: Sosiaalipoliittinen yhdistys.

Luomanen, Jari & Nikander, Pirjo (2017) Haavoittuvat haastateltavat? Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvoori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 287-297.

Maruna, Shadd (2017) Desistance as a Social Movement. Irish Probation Journal: 14 , 5-20.

[http://probation.ie/EN/PB/0/6E80A40B6DF9B0CC802581D300460346/\\$File/IP17%20full%20Version.pdf#page=7](http://probation.ie/EN/PB/0/6E80A40B6DF9B0CC802581D300460346/$File/IP17%20full%20Version.pdf#page=7). Viitattu 30.5.2019.

Murray, Joseph & P. Farrington, David (2008) The Effects of Parental Imprisonment on Children. Teoksessa M. Tonry (toim.) A Review of Research (Vol. 37.) Chicago, IL: University of Chicago Press, 133-206.

<https://pdfs.semanticscholar.org/715e/0c5bbfc1d62c118da32480d7250a44e06475.pdf>

Mykkänen, Johanna (2010) Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nesmith, Ande & Ruhland, Ebony (2008) Children of Incarcerated Parents: Challenges and Resiliency.

Perhe- ja parisuhdeleirit. Helsinki: Kriminaalihuollon tukisäätiö.

<https://www.krits.fi/saatio/palvelumme/ehja-perhe-toiminta/perhe-ja-parisuhdeleirit>.

Viitattu 15.5.2019.

Puumala, Eeva & Kynsilehto, Anitta (2017) Turvapaikanhakijoiden ja paperittomien haastattelu. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 357-377.

Pösö, Tarja (1986). Naisesta naisvanki? Tutkimus naisten rikollisuudesta. Tampere: Tampereen yliopisto.

Pösö, Tarja (2005) Kun paikka menee tutkijaan. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen & Tuukka Lahti (toim.) Toinen tieto: kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, 118-135.

Rikosseuraamuslaitoksen monisteita: Rikosseuraamusasiakkaat (2018) Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.

https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/8EkmTdva3/2018-03_Rikosseuraamusasiakkaat_1.5.2018_03.pdf. Viitattu 15.5.2019.

Rikosseuraamuslaitos (2013) Lapsi- ja perhetyön periaatteet. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6G5krDHMF/Lapsi-_ja_perhetyon_periaatteet_.pdf.

Ronkainen, Suvi (2006) Haavoittunut kansakunta ja väkivallan toimijuus. Teoksessa Mirva Lohiniva-Kerkelä (toim.) Väkivalta: seuraamukset ja haavoittuvuus: Terttu Utraisen juhlaKirja. Helsinki: Talentum, 531-550.

Salovaara, Ulla (2019) Rikoksista tuomitut naiset: yhteisöstä erottaminen ja takaisinliittymisen mahdollisuudet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Saunders, Vicky (2018) What does your dad do for a living? Children of Prisoners and Experiences of Stigma. *Children and Youth Services Review*: 90 , 21-27. <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0190740917311155?token=8B804587A77E52970003A6B891DB8C5C15683F18067FECFBA53FF9B40F238821D4B844BF4F1AB343A4C470B8BF9CE05A>. Viitattu 30.5.2019.

Tapaamiset (2018) Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/yhteydetulkopuolelle/tapaamiset.html>. Viitattu 15.5.2019.

Toivanen, Mari (2014) Negotiating home and belonging: Young Kurds in Finland. Turku: Turun yliopisto.

Tyni, Sasu (2015) Vankeinhoidon vaikuttavuus: Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.

Törrönen, Jukka (2005) Toisen ääni, näkökulma ja kohteena oleminen. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen ja Tuukka Lahti (toim.) Toinen tieto: Kirjoituksia

huono-osaisuuden tunnistamisesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 15-37.

Valokivi, Heli (2004) Lainrikkokojan ääni auttamisjärjestelmässä. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala. Puhua vastaan ja vaieta: neuvottelu kulttuurisista marginaaleista (toim.) Helsinki: Gaudeamus, 115-133.

Vangin tukeminen. (2018) Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/vangintukeminen.htm>
1. Viitattu 15.5.2019.

Vankeusrangaistuksen aloitus (2019) Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vankeusrangaistuksenaloitus.html>
ml. Viitattu 15.5.2019.

Vankilat (2013) Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat.html>. Viitattu 15.5.2019.

Vries Robbé, Michiel, Mann, Ruth E., Maruna, Shadd & Thornton, David (2015) An Exploiration of Protective Factors Supporting Desistance From Sexual Offending.

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1079063214547582>. Viitattu 30.5.2019.

Wigren, Jaana (2011) Kuka suojelee lasta vankilassa? Ensi- ja turvakotien liitto. Helsinki.

9. Liitteet

Liite 1. Tutkimuslupahakemus Rikosseuraamuslaitokselle

Vapaamuotoinen tutkimuslupahakemus

1/2019

Rikosseuraamuslaitos

Turun yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos, Sosiaalityö

Ohjaajat: Riitta Granfelt (riitta.granfelt@utu.fi) ja Jarkko Rasinkangas (jarrasin@utu.fi)

Haen tutkimuslupaa pro gradu- tutkielmaani varten, jossa tutkin vankeuden vaikutuksia isä-lapsi suhteeseen ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavien isien näkökulmasta. Aihetta on tutkittu verrattain vähän, vaikka valtaosa Suomen vankiloissa olevista vangeista on miehiä. (Rikosseuraamuslaitos 2018.) Aiempi suomalainen tutkimus on keskittynyt äiteihin. (Enroos 2008, Enroos 2015.) Tutkimukseni täyttää tutkimuksellisen aukon näkökulmalla, joka tuo isien kokemukset keskiöön. Tutkimukseni kohderyhmä ovat vankeusrangaistusta suorittavat isät.

Tutkimuksessani pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

Mitä merkityksiä vankeusrangaistuksella on ollut isyyteen vankeusrangaistusta suorittavien isien tulkitsemana.

Millaisia kehittämisehdotuksia isillä on isyyden tukemiseen vankeusaikana.

Toteutan tutkimukseni haastattelemalla ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavia isiä heidän kokemuksistaan. Aion tehdä haastattelut Turun vankilassa, sekä sen alaisissa avolaitoksissa Satakunnan vankilassa sekä Käyrän vankilassa. Haastatteluni perustuu teemoiteltuun haastattelurunkoon. Haastattelut tallennan sanelijaan, josta litteroinnin jälkeen poistan haastatteluaineiston. Litteroidun aineiston säilytän salasanalla suojatulla

tietokoneella. Mahdollisen paperiaineiston säilytän lukitussa kaapissa ja hävitän sen yliopiston tietoturvaroskakkoriin tutkimuksen tehtyäni. Tutkimuksessani en paljasta haastateltavien henkilötietoja ja kirjoitan heistä anonyymisti. En myöskään kerro, mistä vankiloista olen haastateltavani löytänyt.

Aineistoni analysoin narratiivisella tutkimusotteella. Narratiivinen lähtökohta sopii tutkimukseeni siten, että tarkastelen vanhemmuutta ajalta ennen vankilaa, sen aikana ja sen jälkeen. Haastatteluaineistoni muodostaa siis kertomuksen.

Aion saada tutkimukseni valmiiksi syksyllä 2019. Tutkimusluvan toivon saavani tammikuun 2019 aikana ja haastattelut aion toteuttaa kevään 2019 aikana. Analyysit ja johtopäätökset teen keväällä ja kesällä 2019.

Joanna Jones

puh. 0400 899 544

jomajo@utu.fi

Liite 2. Haastattelukutsu

Olen sosiaalityön opiskelija ja teen lopputyötäni vankilassa olevien isien kokemuksista siitä, miten vankilatuomio on vaikuttanut vanhemmuuteen. Tällä kutsulla haen tutkimukseeni haastateltavia.

Sinä vankilassa oleva isä: kerro minulle kokemuksiasi siitä, miten vankeus on vaikuttanut isyyteesi ja yhteydenpitoon lapsesi tai lastesi kanssa? Millä eri tavoin isyytesi on muuttunut vankilaan joutumisen seurauksena?

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja haastattelutulokset käsitellään niin, ettei tutkittavia voi tunnistaa niistä. Tutkimukseen osallistumisen voi myös keskeyttää koska tahansa. Haastattelu kestää noin 1-1,5 tuntia ja se tehdään vankilan osoittamissa tiloissa.

Ystävällisin terveisin,

Joanna Jones

Sosiaalityön opiskelija, Turun yliopisto

jomajo@utu.fi

Liite 3. Teemahaastattelurunko

Aloitus

Tarkoitus on, että kerrot minulle tarinaasi.

Pyrin auttamaan kerrontaasi tarkentavilla kysymyksillä mutta voit kertoa avoimesti niitä asioita mitä haluat.

Saat kertoa mitä haluat mutta ei tarvitse kertoa niistä asioista mistä et halua.

Minulla on salassapitovelvollisuus, vastaukset eivät vaikuta sinun tai lasten asioihin, tutkimukseen kirjoitan niin ettei pysty tunnistamaan (henkilötiedot, vankila, myös tapahtumat ym. mitä kerrot anonyymisti), aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Onko kysymyksiä? Kysy vain aina jos on epäselvää.

Isyyden kokemukset ennen vankilaa

Koska tulit isäksi? (Kuinka monta lasta sinulla on?)

Mikä elämäntilanteesi oli kun tulit isäksi? Asiat varmasti muuttuivat, missä huomasit muutoksen voimakkaimmin?

Kun lapsia tuli, asuitteko perheenä vai asuiko lapsi sinun tai toisen vanhemman kanssa?

Lapsen syntymän aikaan

Lapsen kasvaessa

Kun vankila alkoi lähestyä, entä tapahtumien aikaan jotka johtivat vankeustuomioon?

Millaista arki oli lapsen/lasten kanssa

Vietittekö paljon aikaa yhdessä

Mitä teitte?

Mitkä hetket olivat hyviä tai merkityksellisiä

Mitkä hetket olivat huonoja

Isyyden kokemus vankilassa

Koska tulit vankilaan

Minkä ikäisiä lapsesi olivat

Miten lapsille kerrottiin/kerroit, että menet vankilaan?

Miten he reagoivat?

Vankilaan tulo, “lasten hyvästely”?

Miten yhteydenpitoa, ym käsiteltiin sinun kanssasi?

Oletko yhteydessä lapseesi/lapsiisi? Jos olet, kuinka paljon ja miten. Jos et, mikä on johtanut siihen?

Näetkö lapsiasi?

Kuinka usein?

Missä?

Mitä teette?

Mitä tunteita vankilassa olo herättää isänä?

Isyys vankilan jälkeen

Koska vapaudut?

Mitä toiveita ja odotuksia sinulla on kun vapaudut vankilasta lasten suhteen? Tällä kertaa?

Mihin kotiudut vankilasta?

Haluatko vielä kertoa jotain?

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Joanna Jones: Ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavien miesten antamat merkitykset isyydelle. Opinnäytetyö (Pro gradu -tutkielma). Turun yliopisto, sosiaalityön oppiaine. Tutkimuksen tulokset tullaan julkaistamaan kirjallisena Pro gradu -tutkielmana sekä sähköisesti Turun yliopiston julkaisuarkistossa.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni tai että se vaikuttaa asiakassuhteeseeni.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys
